

De Landeigenaar⁹⁶

IN VLAANDEREN

Driemaandelijks ledenblad van Landelijk Vlaanderen
september / oktober / november 2022

Word **NU** lid van
Landelijk Vlaanderen!
[WWW.LANDELIJK.
VLAANDEREN](http://WWW.LANDELIJK.VLAANDEREN)

Nieuwe
landbouwpraktijken

Bouwshift

Dossier:
Definitieve
PAS

Landelijk Vlaanderen

Voor duurzame landbouw

Laten we samen meerwaarde creëren
op uw landbouwgronden
+32 (0) 10 232 904

AGRILAND

Pasteurlaan 23
1300 Waver

Volg ons op

Verzeker
bosbrand, storm,
ijzel- en sneeuwdruk

Beste voorwaarden
Laagste premies
Uniek in België

Info & Offerte
www.bossenverzekering.be
info@finepolis.be – Tel 0470/24.76.36
BE0444.091.635 – Finepolis bv – Valkeniersdreef 5/23 3140Keerbergen

Inhoudsopgave

- 4 Woord van de voorzitter
- 5 Uit de Wetstraat
- 7 Definitieve Programmatische Aanpak Stikstofdeposities bekend (deel 1)
- 12 Beoordelingskaders voor vergunningen in de PAS (deel 2)
- 14 Herstelmaatregelen in de PAS (deel 3)
- 17 Flankerend beleid en begeleidingstraject landbouwers (deel 4)
- 19 Nieuwe landbouwpraktijken
- 22 Agroforestry in Vlaanderen
- 25 Landgoed in de kijker
- 31 Izimi, een digitale kluis bij uw notaris
- 32 Betonstop wordt "bouwshift"
- 35 Compost: het overwegen waard om je bodemkwaliteit op te krikken
- 38 Introductie tot hoogstamboomgaarden
- 40 Kansen voor productief kruidenrijk grasland
- 43 Honden aan de leiband tegen abortus bij vee
- 44 Soort in de kijker
- 47 Nieuwsflash

Redactieteam

Margot Leemans
Adviseur Bosbeleid
Aanspreekpunt Privaat Beheer –
Natuur en Bos

Valérie Vandenabeele
Sr. Project Manager Natura 2000 &
Sr. Beleidsadviseur, Aanspreekpunt
Privaat Beheer – Natuur en Bos &
Hubertus Vereniging Vlaanderen

Alec van Havre
Bestuurder Landelijk Vlaanderen
& Aanspreekpunt Privaat Beheer
– Natuur en Bos

Jurgen Tack
Algemeen directeur, Landelijk
Vlaanderen & Aanspreekpunt
Privaat Beheer – Natuur en Bos

Colofon

De Landeigenaar in Vlaanderen is een uitgave van Landelijk Vlaanderen vzw
Trierstraat 67 - 1040 Brussel - Tel. 02 217 27 40

info@landelijk.vlaanderen - www.landelijk.vlaanderen

Hoofdredacteur en verantwoordelijke uitgever:

Jurgen Tack, jurgen.tack@landelijk.vlaanderen

Realisatie en eindredactie: Valérie Vandenabeele, redactie@landelijk.vlaanderen

Vormgeving: Femke Vanhellemont

Advertenties: redactie@landelijk.vlaanderen

© Landelijk Vlaanderen vzw

www.facebook.com/landelijkvlaanderen

twitter.com/LandelijkVla

Landelijk Vlaanderen
vzw is lid van de
Koninklijke Belgische
Bosbouwmaatschappij

Landelijk Vlaanderen
vzw is lid van European
Landowners Organization

Landelijk Vlaanderen vzw en
Historische Woonsteden vzw
zijn stichtend lid van Aanspreekpunt
Privaat Beheer – Erfgoed

Landelijk Vlaanderen vzw en
de Koepel der Bosgroepen vzw
zijn stichtend lid van Aanspreekpunt
Privaat Beheer – Natuur en Bos

Voorwoord

Guido Mulier, voorzitter

Woord van de voorzitter

Beste leden en sympathisanten,

Knipperde u ook even wanneer u vernam dat Twitter gekocht werd door Elon Musk voor het duizelingwekkende bedrag van € 44 miljard? Een communicatiedienst die amper winst maakt en waar boodschappen niet langer dan 280 karakters lang mogen zijn. Wie wil hiervoor nu zo'n hoog bedrag betalen?

Maar Twitter en andere sociale media worden steeds machtiger omdat ze de geschiedenis beïnvloeden. Denk maar aan de start van de Arabische Lente in Cairo waar sociale media aan de basis lagen van een volksbeweging die zich verzette tegen het dictatoriale gedrag van hun leider. Ook vandaag in Ukraine zien we hoe sociale media-beelden de laatste verslaggeving overbrengen direct van aan het front. Nieuws komt steeds sneller tot bij ons zonder dat er tijd verloren gaat bij redacteurs die het waarheidsgehalte nagaan of nieuwsfeiten situeren in hun context. Maar wat de grote sterkte is van de sociale media is meteen ook hun grote zwakte: nieuwsfeiten worden niet meer gecheckt op 'fake news', met als rechtstreeks gevolg de verspreiding van halve waarheden tot zelfs volledige leugens... Misschien nog erger is dat reguliere nieuwsmedia de concurrentie dienen aan te gaan met deze sociale media. Om te wedijveren met sociale media brengen ook zij steeds sneller nieuws uit op hun websites en sociale media-kanalen met als gevolg dat ook hier het nieuws vaak niet langer gecontroleerd en/of geduid wordt.

Een goede socialemediaboodschap is kort en krachtig. Bij Twitter mag ze maximaal 280 karakters lang zijn maar ook op andere socialemediakanalen worden langere boodschappen niet gelezen. Kort en krachtig moet het zijn. Het maakt de sociale media tot hét communicatie-instrument bij uitstek voor politieke partijen en organisaties die

100 % vóór of 100 % tegen iets zijn. Je kan niet nuanceren wanneer je niet meer dan 280 karakters hebt. Zodra je het woord "maar" moet neerschrijven wordt de boodschap te lang en wordt ze niet meer gelezen.

Landelijk Vlaanderen is voor nationale parken, maar er moet een juridisch kader zijn die op lange termijn private eigenaars garandeert dat ze nog duurzame economische activiteiten kunnen blijven uitoefenen in het Vlaamse buitengebied. Wanneer nationale parken worden ingevuld met 75 % type 4 natuur is er weinig of geen plaats voor een duurzaam beheer door individuele private eigenaars. (387 lettertekens en dus te lang voor sociale media.)

Landelijk Vlaanderen is lid van de Bosalliantie en wil graag helpen om 4.000 ha bijkomend bos te realiseren in Vlaanderen tijdens de huidige legislatuur. Maar het dreigen en in de praktijk uitvoeren van onteigeningen met het oog op bebossing helpt niet om private eigenaars te overtuigen. (289 lettertekens en dus te lang voor sociale media.)

Ook binnen de politiek is de impact van sociale media goed merkbaar. Politici volgen de sociale media op de voet: vinger aan de pols van wat de man in de straat denkt. He-las krijgen ze zo een extreem beeld van de Vlaamse maatschappij: 100 % voor of 100 % tegen. Sociale media zijn zo een ideaal middel geworden voor drukkinggroepen met een extreem en/of ideologisch gedachtegoed: je kan niet van het bos houden als je niet tegen het kappen van elke individuele boom bent, je kan niet aan natuurbehoud doen wanneer dat ook resulteert in een (beperkte) economische opbrengst en landbouw is a priori een biodiversiteitsprobleem.

Op deze wijze verliezen we heel wat mogelijkheden. Waarom moet een nationaal park 75 % type 4 natuur bezitten? Waarom

kan hier geen ruimte gemaakt worden voor initiatieven die onder het type 2 vallen? Laten we eigenaars motiveren en steunen die bereid zijn steriele gazons in hun tuinen en parken te doen evolueren naar bloemen weides. Door de lat te hoog te leggen verliezen we heel wat opportuniteiten. Waarom geen duidelijke plaats geven aan de economische bosbouw in Vlaanderen? Naast strikt beschermde bossen kunnen beheerde bossen met het oog op een economisch rendement ook bijdragen aan biodiversiteit en natuurdoelstellingen. Er is plaats voor en er is nood aan zowel reservaatbossen als economisch beheerd bos. Door aan beiden een plaats te geven, kunnen we zoveel meer realiseren. Laten we bovendien meer aandacht geven aan die boomsoorten die beter bestand zijn om te overleven in de klimaatverandering.

Ik wil dan ook graag vragen aan alle betrokkenen om het allerbeste niet tot vijand te maken van het goede. Een boodschap niet alleen bestemd voor de beleidsmakers om hun ambities bij te stellen, maar naar alle actoren uit de samenleving. Door aan te dringen om enkel de hoogste vormen van bescherming te promoten missen we immers enorme opportuniteiten om natuur en klimaat te beschermen op een iets lager niveau. Zo missen we heel veel kansen. Kansen die we moeten benutten om het verlies aan biodiversiteit te bestrijden! Kansen die we moeten benutten om de klimaatproblematiek aan te pakken!

Laten we samen verder bouwen aan een toekomst waar de economische mens leeft in harmonie met de natuur.

Guido Mulier

Voorzitter Landelijk Vlaanderen

Uit de Wetstraat

Auteur: Jurgen Tack

Nieuws letterlijk en figuurlijk van naast de deur. Het CD&V-kantoor is immers naast onze kantoren in de Wetstraat gelegen. Hilde Crevits (CD&V) volgt Wouter Beke op als Vlaams minister van Welzijn. Haar bevoegdheden Werk, Economie en Landbouw gaan naar Jo Brouns (47), Vlaams parlementslid voor CD&V in Limburg. “De landbouw staat voor een gigantische uitdaging. Als we naar Vlaanderen kijken, zijn we een zakdoek groot in de wereld. We willen natuur, landbouw en toerisme met elkaar verzoenen en dan is er ook nog eens een zwaar stikstof-dossier dat we in goede banen moeten leiden”, aldus Brouns. Volgens hem moet de toekomstige landbouw een “duurzame landbouw” zijn.

Het duurde evenwel geen 24 uur of de kersverse minister kreeg het al aan de stok met minister Demir. CD&V en Open VLD zijn er immers niet van overtuigd dat de 41 rode bedrijven (bedrijven die moeten sluiten in uitvoering van het stikstofakkoord) wel terecht op die lijst zijn gekomen.

Reeds in 2015 werd er door de Vlaamse overheid een lijst opgesteld van bedrijven die de deuren moeten sluiten. Intussen werden rekenmodellen en habitatkaarten aangepast waardoor de lijst van vandaag enigzins afwijkt van de lijst van 2015. De meeste bedrijven op de lijst zijn reeds sinds 2015 op de hoogte dat ze moeten sluiten. Voor 8 bedrijven zou dat evenwel niet het geval zijn. Reden voor heel wat discussie want de vraag stelt zich of bedrijven die niet op de hoogte waren in 2015 nu wel of niet gedwongen kunnen worden om te sluiten.

Landelijk Vlaanderen wijst er op dat niet alleen landbouwers en landbouwbedrijven getroffen worden, maar ook private eigenaars. Ook zij worden geïmpacteerd. Soms omdat hun gronden verpacht worden aan landbouwers (met ontheffing op de bemestingsnormen) die plots moeten sluiten en zich hierdoor niet langer aan hun pachtcontract (kunnen) houden, soms omdat gronden in zones terechtkomen met beperkte gebruiksmogelijkheden. Voor deze eigenaars vraagt Landelijk Vlaanderen een billijke vergoeding

voor het verlies aan opbrengsten en/of het verlies aan grondwaarde.

In sommige gebieden is, omwille van de aanwezige natuurwaarden die zeer stikstofgevoelig zijn, de stikstofproblematiek nog moeilijker ontwarbaar. Dat is ondermeer het geval voor het Turnhouts Vennengebied. De Vlaamse regering stelt: “In dit habitatrichtlijngebied leidt het generieke PAS-emissiereductiescenario tot onvoldoende emissiereductie om de 2030-doelstelling (50 % reductie van de KDW-overschrijding (kritische depositiewaarde) van de stikstofgevoelige habitats tegen 2030, (100 % tegen 2045) te behalen”. Ook hier worden private eigenaars uit de discussie gehouden. Intussen heeft de Vlaamse regering Piet Vanthemsche, voormalig voorzitter van Boerenbond, als intendant aangeduid om dit ontwikkelingsplan vorm te geven. Landelijk Vlaanderen ging reeds aan tafel zitten met Piet Vanthemsche die beloofde Landelijk Vlaanderen een volwaardige stem te geven in de discussie. Een hele vooruitgang ten opzichte van het verleden. We kunnen nu

Het stikstofakkoord

Het stikstofakkoord maakte deel uit van het zogenoemde Krokusakkoord, dat eind februari vol trots werd voorgesteld door de Vlaamse regering.

Om de veel te hoge stikstof- en ammoniakuitstoot in Vlaanderen omlaag te krijgen, werd door de Vlaamse Regering een pakket aan maatregelen uitgewerkt. De Vlaamse Regering wil daarom de varkensstapel in Vlaanderen tegen 2030 met 30 % verminderen. Dat wordt doorvertaald in een 40-tal "rode" landbouwbedrijven die ten laatste in 2025 de deuren moeten sluiten. Bedrijven kleuren "rood" omdat ze met hun stikstof- en ammoniakuitstoot een te grote impact hebben op de natuur in hun directe omgeving. Wel werd door de Vlaamse regering voorzien om deze bedrijven te vergoeden.

” **In sommige gebieden is, omwille van de aanwezige natuurwaarden die zeer stikstofgevoelig zijn, de stikstofproblematiek nog moeilijker ontwarbaar.**

onze bezorgdheden overbrengen maar ook actief mee helpen zoeken naar oplossingen.

De opdracht van Piet Vanthemsche loopt over een periode van 2 jaar. Ze doorkruist daarbij de tijdslijn die werd opgezet voor het indienen van de finale plannen voor de nationale parken. Om de opdracht van Piet Vanthemsche ten volle kans op slagen te geven zou het goed zijn om het plannen van een nationaal park in het gebied op zijn minst tijdelijk stop te zetten.

Ook elders in Vlaanderen wordt verder werk gemaakt van het ontwikkelen van nationale parken. Landelijk Vlaanderen betreurt dat men in 75 % van deze gebieden (met een minimale oppervlakte van 5.000 ha) type 4 natuur voorziet. Later wil men dit zelfs uitbreiden naar 75 % van een oppervlakte van 10.000 ha. De huidige regering geeft daarbij aan dat private eigenaars niet zullen geïmpacteerd worden. Helaas kan de huidige regering zich daarbij niet garant stellen voor de toekomst. Voor private eigenaars in deze gebieden is en blijft het belangrijk om op een duurzame wijze businessmodellen te kunnen ontwikkelen die zorgen voor de nodige inkomsten om een goed beheer te kunnen garanderen.

Intussen worden steeds meer private eigenaars onder druk gezet om hun gronden te verkopen, om deze om te zetten naar bos of natuur, of om op deze gronden een strikt beschermingsregime te installeren.

Vaak verliezen we daarbij een grotere oppervlakte grond waar eigenaars beperkte maatregelen willen nemen ten opzichte van de veel kleinere oppervlakte waar een strikte bescherming wordt voorzien. Om het biodiversiteitsverlies stop te zetten heb je de combinatie van strikte bescherming en

minder strikte bescherming nodig. Je kan, nog mag, private eigenaars dan aan de zijlijn laten staan. Ze zijn immers nodig om de overkoepelende doelstellingen te halen.

” **Natuurbeschermers, landbouwers, bosbouwers en andere bewoners van het buitengebied willen gehoord worden en willen mee aan tafel kunnen zitten.**

De druk op het Vlaamse buitengebied neemt verder toe. Steeds vaker horen we stemmen die stellen dat de druk nu echt te hoog wordt. Natuurbeschermers, landbouwers, bosbouwers en andere bewoners van het buitengebied willen gehoord worden en willen mee aan tafel kunnen zitten. De overlegcultuur die door het Agentschap voor Natuur en Bos in de aanloop van het nieuwe Natuurdecreet (2017) met veel moeite werd opgezet wordt vandaag politiek onderuit gehaald. Zo komt de dag dichterbij dat het buitengebied nog eens een bezoek aan de stad brengt om duidelijk te maken waar het om gaat.

! Zelf trots op een realisatie? Laat het ons weten en inspireer andere eigenaars...

! Wegwijs raken in mogelijke subsidies en ondersteuning van jouw landelijke project? Landelijk Vlaanderen begeleidt jou.

LANDELIJK WONEN VERKOOP AGRARISCH VASTGOED

- > De gespecialiseerde makelaar mbt hoeses en gronden in buitengebied.
- > Deskundige begeleiding bij verkoop van uw hoeve of aankoop van uw droomlocatie.

Op zoek of te koop, contacteer ons: DANNY DE PAUW 0475 55 58 34
JO MULLIE 0477 52 57 82

A | G | R | O
V A S T G O E D bvba

www.agrovastgoed.be

Definitieve Programmatische Aanpak Stikstofdeposities bekend

Auteur: Valérie Vandenabeele

Op 23 februari 2022 kwam de Vlaamse regering tot een akkoord over de definitieve invulling van de PAS (Programmatorische Aanpak Stikstofdeposities). In het zogenaamde Krokusakkoord koos de Vlaamse regering voor optie 8 van het generieke scenario (G8). Dit scenario bevat generieke emissie-reducties tegen 2030 voor heel Vlaanderen, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen specifieke habitatrictlijngebieden (SBZ-H). De doelstelling van de PAS is om in 2030 voor elk habitatype in een SBZ-H de overschrijding van de kritische depositiewaarde (KDW) met 50 % te reduceren (t.o.v. 2015).

Waarom een PAS?

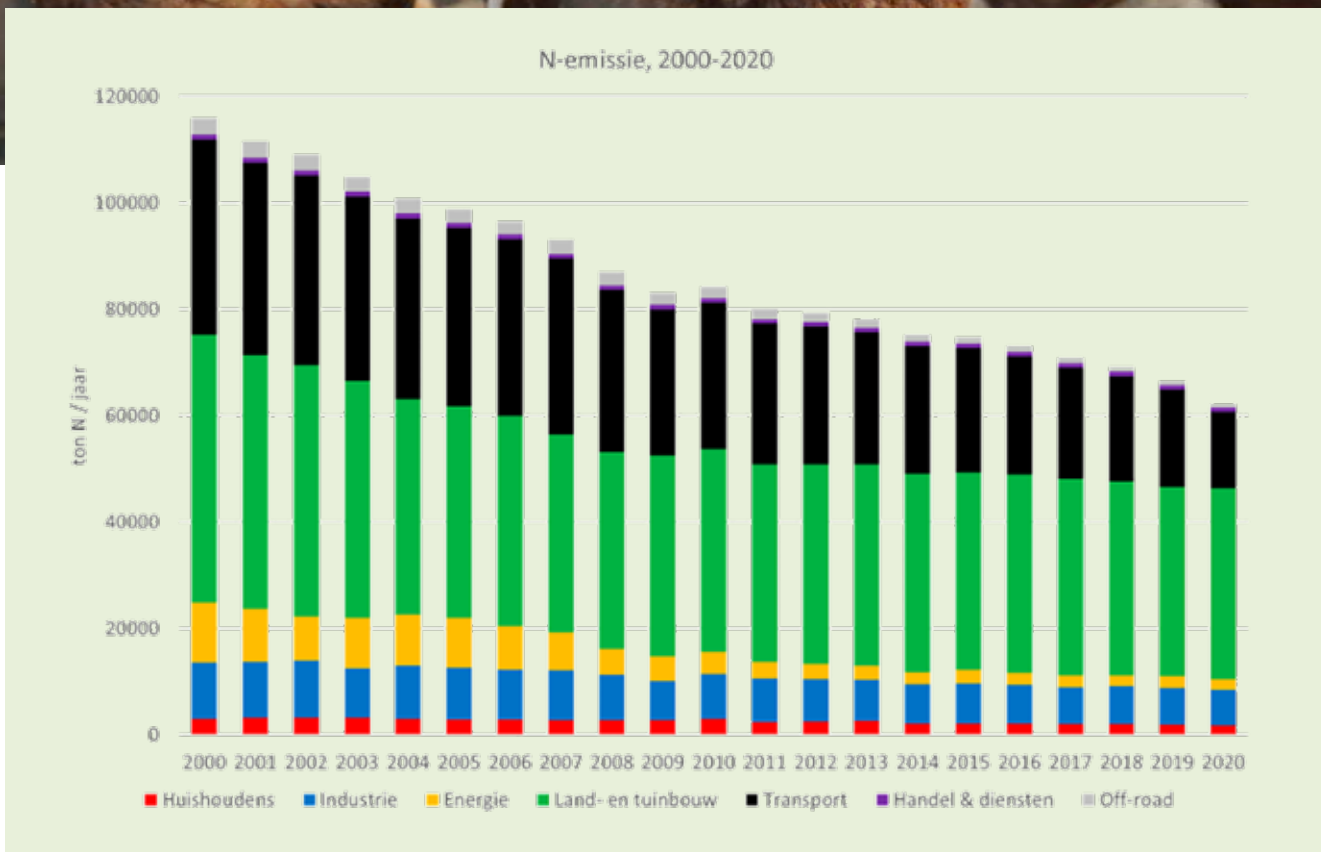
In 2014 zijn de instandhoudingsdoelen voor de 38 Vlaamse Natura 2000 habitatrictlijngebieden (SBZ-H) goedgekeurd. De EU lidstaten moeten er voor zorgen dat in die gebieden de tot doel gestelde Europese natuur in een gunstige staat kan komen. Een te hoge stikstofconcentratie is voor vele van die habitats (denk maar aan oligotrofe waters, ven gebieden, heides, kruidrijke graslanden en vele zeldzame voorjaarsflora in bossen) een belemmering om te kunnen groeien. Ze kunnen de concurrentie niet aan met grassen, bramen, netels en vele andere ruigtesoorten die snel en veelvuldig groeien bij hoge stikstofconcentraties.

De mate waarin bepaalde habitats nog kunnen concurreren bij een bepaalde stikstofwaarde noemt men de Kritische Depositie Waarde (KDW). Deze KDW werd voor elk type habitat berekend.

Diverse activiteiten, voornamelijk in veehouderij (stallen) en verkeer (weginfrastructuur, zeevaart of luchtvaart) stoten stikstof uit onder de vorm van resp. ammoniak (NH_3) en stikstofoxiden (NO_x) die in de nabije omgeving neervalt en stikstof in de bodem brengt. Deze activiteiten zijn vaak vergunningsplichtig en daarop stelt de Europese regelgeving dat moet ingegrepen worden. De Vlaamse regering zal via de PAS (die juridisch verankerd moet worden om rechtszekerheid te geven dat de stikstofreductie zal gebeuren) deze vergunningen herevalueren en nieuwe vergunningen aan een strikter kader onderwerpen. Wie een vergunningsplichtige activiteit wil uitvoeren, dient eerst via een voortoets na te gaan of de activiteit een mogelijke impact heeft. Zo ja, dient men een passende beoordeling op te maken, die zal uitwijzen of de activiteit een laag dan wel een hoog risico vormt inzake stikstofdeposities op gevoelige habitats. Men zal dan nagaan of de activiteit kan doorgaan, al dan niet mits nemen van mitigerende maatregelen.

” Landelijk Vlaanderen uit bij de betrokken beleidsmakers en in het openbaar onderzoek haar bezorgdheid en mogelijke oplossingen bij snelle verplichte allocatie van natuurdoelen.

Figuur 1. Evolutie van de emissie van stikstof (ton N j⁻¹, totaal + per sector) in Vlaanderen tijdens de periode 2000–2020

MARLEX
legal architects

dirk martensstraat 23, 8200 brugge
rijvisschestraat 124, 9052 gent
t +32 50 83 20 38
advocatenkantoor@marlex.be
marlex.be

Marlex is een partner voor ondernemingen met gezonde ambitie. Ons team is multidisciplinair samengesteld waarbij iedereen over zijn/haar expertise beschikt. Het team Overheid & Omgeving binnen Marlex begeleidt u bij de complexe materie van het omgevingsrecht:

- bodem en materialen
- overheidsopdrachten & -contracten
- agrarisch recht & pacht
- handhaving
- onteigeningen
- hernieuwbare energie

Dankzij onze multidisciplinaire samenwerking binnen het kantoor, hebben we ook expertise in de fiscale en burgerrechtelijke aspecten van deze domeinen.

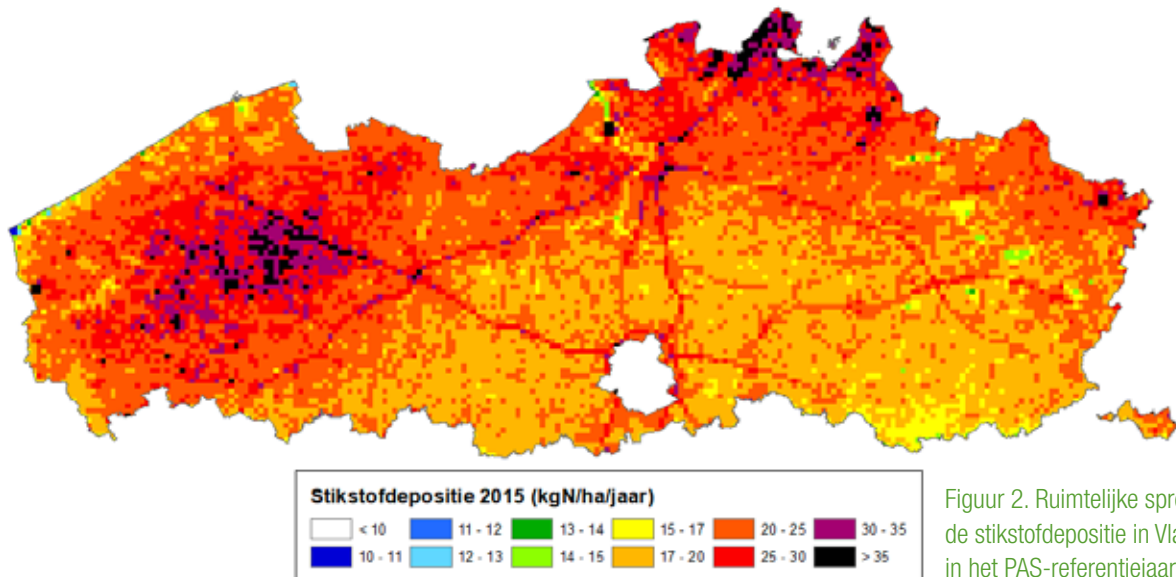
Op welke activiteiten hebben de reducties van de PAS impact?

Volgende emissiereducties zijn vastgelegd in het G8-scenario, die uitvoering moet geven aan de definitieve PAS:

1. Luchtbeleidsplan 2030
2. Alle piekbelasters (= rode bedrijven) moeten hun activiteiten stoppen tegen 2030.
3. Varkens en pluimvee in Vlaanderen moeten tegen 2030 hun emissies met 60 % reduceren in alle niet-AEA (ammoniakemissiearme = traditionele) stallen
4. Melk- en vleesvee moeten emissies met 15 % reduceren en mestkalveren met 20 % tegen 2030
5. In alle groene bestemmingen van de SBZ-H geldt vanaf 2028 nulbemesting.
6. De emissie van mestverwerkingsinstallaties met de grootste impactscore moet met 30% verminderd worden tegen 2030.
7. Per gereden kilometer moet het wegverkeer 2,3 kton NOx minder uitstoten tegen 2030.

Bij toepassing van deze generieke maatregelen zou de emissie van NOx tegen 2030 met 45 % dalen en NH₃ met 40 %. Zo zou volgens de berekeningen in 33 van de 38 SBZ-H de stikstofreductiedoelstelling voor 2030 gehaald worden. Voor de overige 5 SBZ-H is specifiek maatwerk voorzien. Het betreft de Kalmthoutse heide, De Maten, de Mechelse heide en vallei van de Ziepbek, de Voerstreek en de Venen, heiden en moerassen rond Turnhout. Dit specifieke maatwerk betekent dat er doelen versneld ruimtelijk gealloceerd zullen worden op percelen, waar eigenaars verplicht zullen worden deze in te richten en de nodige herstelmaatregelen te nemen. Landelijk Vlaanderen uit bij de betrokken beleidsmakers en in het openbaar onderzoek haar bezorgdheid en mogelijke oplossingen bij snelle verplichte allocatie van natuurdoelen.

Voor een SBZ-H, nl. Turnhouts Vennengebied is men daar echter niet in geslaagd wegens te weinig draagvlak. Voor dit gebied werd voormalig voorzitter van Boerenbond, Piet Vanthemse, per 1 april aangesteld als intendant. Hij krijgt ½ jaar de tijd om een team samen te stellen om met de lokale actoren in overleg te gaan en om een oplossing te vinden. Landelijk Vlaanderen pleegde reeds een eerste overleg.

Figuur 2. Ruimtelijke spreiding van de stikstofdepositie in Vlaanderen in het PAS-referentiejaar 2015.

Wat houden de maatregelen in?

Luchtbeleidsplan

In oktober 2019 keurde de Vlaamse regering reeds een luchtbeleidsplan goed dat een aantal maatregelen bevat om de luchtverontreiniging in Vlaanderen tegen 2030 te reduceren. Het gaat om een reductie van 43,3 % (56,5 kton) NOx en 16,8 % (7,3 kton) NH₃ ten opzichte van het referentiejaar 2015.

2015 is het referentiejaar dat gebruikt wordt om alle maatregelen in het PAS-programma tegen af te toetsen. Elke daling die vermeld wordt, is dus een daling ten opzichte van 2015. 2015 is daarmee ook het jaartal op basis van dewelke de zogenaamde rode en oranje bedrijven berekend zijn. Dit kan een belangrijk gegeven zijn voor bedrijven die een bezwaarschrift indienen, bv. omdat ze sindsdien significante investeringen inzake stikstofreductie deden.

In de PAS-nota bestendigt de Vlaamse regering deze doelstellingen.

Stopzetting piekbelasters

Piekbelasters zijn bedrijven (vnl. veeteelt, mestverwerkers en industriële puntbronnen) die een impact van > 50 % van de KDW op minstens 1 habitat in een SBZ-H hebben. Het gaat in totaal nog om 41 veehouderijen en 2 mestverwerkingsinstallaties die in 2015 als "rode bedrijven" gecatalogeerd stonden en nog steeds actief zijn. (In totaal stopten of verplaatsten zich sinds 2015 al 17 rode bedrijven onder de tot nu toe geldende flankerende maatregelen voor rode bedrijven.)

Deze overige **rode bedrijven** of piekbelasters zal de regering vervoegd stopzetten tegen 2025, het gaat daarbij om het stopzetten van de stalemissies van de veehouderijen. Wie zijn bedrijfsvoering al in 2024 stopt, krijgt een 10 % hogere vergoeding, wie in 2023 al stopt zelfs een 20 % hogere vergoeding. De berekening van de vergoeding zal identiek gebeuren als bij het huidige flankerend beleid

en zal ook rekening gehouden worden met de nog geldende looptijd van de verleende vergunning.

Belangrijk om weten is dat deze “stopzetting” vooral doelt op de stopzetting van het gebruik van stallen voor vee. In vele gevallen zal de landbouwer hiermee ook volledig zijn landbouwactiviteit stoppen, maar het kan ook zijn dat de landbouwer verderzet als akkerbouwer of extensieve veehouderij.

Landelijk Vlaanderen dringt erop aan dat de eigenaars kennis moeten hebben van het stopzetten van de landbouwactiviteit of een ander gebruik. Er moet immers vermeden worden dat pachtcontracten worden overgedragen aan andere landbouwers en gronden zo worden vastgehouden onder de pachtwet, of in het andere geval dat de waarde van de landbouwgronden zou verminderen door een gedwongen ander gebruik. De overheid is zelf vragende partij dat eigenaars hun gronden meer zouden inzetten conform diverse beleidsdoelen, maar de huidige pachtwet blijft eigenaars uit de mogelijkheid houden hun gronden anders aan te wenden.

Maatregelen veehouderij

Ook de zogenaamde **donkeroranje bedrijven** (die tussen 20 en 50 % bijdragen aan de KDW op een habitat in SBZ-H) kunnen, net zoals de piekbelaster, gebruik maken van hetzelfde flankerend beleid inzake vrijwillige stopzetting. Het gaat in totaal om 116 donkeroranje bedrijven.

Voor de **oranje bedrijven** (met impactscore tussen 5 en 50 %) stopt de inrichtingsnota met maatregelen, zij moeten vanaf nu voldoen aan de reductiedoelen van het G8-scenario om nog vergund te kunnen zijn. Ze vervallen bij hun vergunningsaanvraag onder het nieuwe beoordelingskader. De vergoedingen voor vrijwillige stopzetting gelden niet langer. Het ging in referentiejaar 2015 om 504 veehouderijen.

Voorts worden in de definitieve PAS de generieke bronmaatregelen voor vee opgesplitst in varkenshouderij, pluimveehouderij en rundveehouderij.

Voor **varkens- en pluimveehouders** moeten in de nog niet-AEA (ammoniakemissiearme = traditionele) stallen de emissies met 60 % afnemen tegen 2030 (opnieuw t.o.v. het referentiejaar 2015). Sinds 2003 zijn landbouwers verplicht om nieuwe stallen volgens de AEA-technieken te bouwen. Voor de afname zal hierop getoetst worden en varkens- en pluimveehouders zullen hun stikstofaandeel moeten reduceren door minder dieren te houden, betere staltechnieken of een combinatie van beiden. Finaal zou tegen 2030 de varkenssector 60 % minder mogen uitstoten en de pluimveesector 49 % minder.

Voor varkenshouders met een impactscore van meer van 0,5 % (van de KDW op een habitat in SBZ-H) zou later dit jaar ook een oproep komen tot vrijwillige stopzetting. De bedrijven met de hoogste impact krijgen daarbij voorrang indien er onvoldoende budget is voor alle aanvragen. Ze kunnen ook hun stallen slopen tegen een vergoeding per m².

Bijkomend besliste de Vlaamse regering dat de varkensstapel tegen 2030 met 30 % gereduceerd moet worden. Dit zal deels auto-

matisch volgen uit de voorgenoemde maatregelen, deels met een bijkomende oproep tot vrijwillige stopzetting.

Voor het terugdringen van de ammoniakuitstoot van de **rundveehouderij** wordt voor vlees- en melkvee een reductie van 15 % en voor mestkalveren 20 % tegen 2030 vooropgesteld. Ook hier zal dit moeten gebeuren door een vermindering in het aantal dieren, betere stal- en beweidingstechnieken, maatregelen uit de nog vast te stellen PAS-lijst voor runderen of een combinatie ervan. Elk bedrijf zal gevraagd worden hiertoe een minimale inspanning (5 %) te leveren. Als men tegen 2026 niet halverwege de doelstelling is, zal de markt van actieve NER's (nutriëntenemissierechten) aangepakt worden. Men zal daarbij de slapende NER's volgens 1 januari 2022 (op basis van de voorgaande 3 jaar aangegeven NER's en met een marge van 10 %) afromen. Momenteel zijn er 311,9 miljoen NER's in omloop, waarvan 52,5 miljoen slapend of niet ingevuld. Hiervan zullen er 41 miljoen verdwijnen.

Omdat in sommige landbouwsystemen niet altijd alle emissie reducerende technieken even eenvoudig toepasbaar zijn, voorziet de PAS ook in een aantal correctiemechanismen:

- Kleinschalige bedrijven die een impactscore lager dan 0,025 % hebben, worden vrijgesteld van de verplichte generieke stikstofreductiepercentages, maar moeten wel aangepaste maatregelen nemen die realistisch toepasbaar zijn.
- Biologische bedrijven met een impactscore tussen 0,025 % en 1 % worden eveneens vrijgesteld van de verplichte reducties, maar moeten wel de maatregelen van de PAS-lijst invullen die inpasbaar zijn.
- Biologische bedrijven met een impactscore van meer dan 1 % moeten de reductiepercentages wel halen.
- Voor diercategorieën en productiesystemen waarvoor geen erkende maatregelen voorhanden zijn (geiten, schapen, konijnen...) wordt een PAS-lijst opgesteld.

” **Een te hoge stikstofconcentratie is voor vele van die habitats (denk maar aan oligotrofe waters, vengebieden, heides, kruidenrijke graslanden en vele zeldzame voorjaarsflora in bossen) een belemmering om te kunnen groeien.**

Nulbemesting

De PAS voorziet een stopzetting van bemesting in alle groene bestemmingen (incl. VEN) binnen de SBZ-H op 1 januari 2028. Daarmee vervroegt men drastisch de uitdoving waarbij landbouwers in deze bestemmingen nog 2 generaties konden bemesten (via een ontheffing, die nu dus wordt ingetrokken).

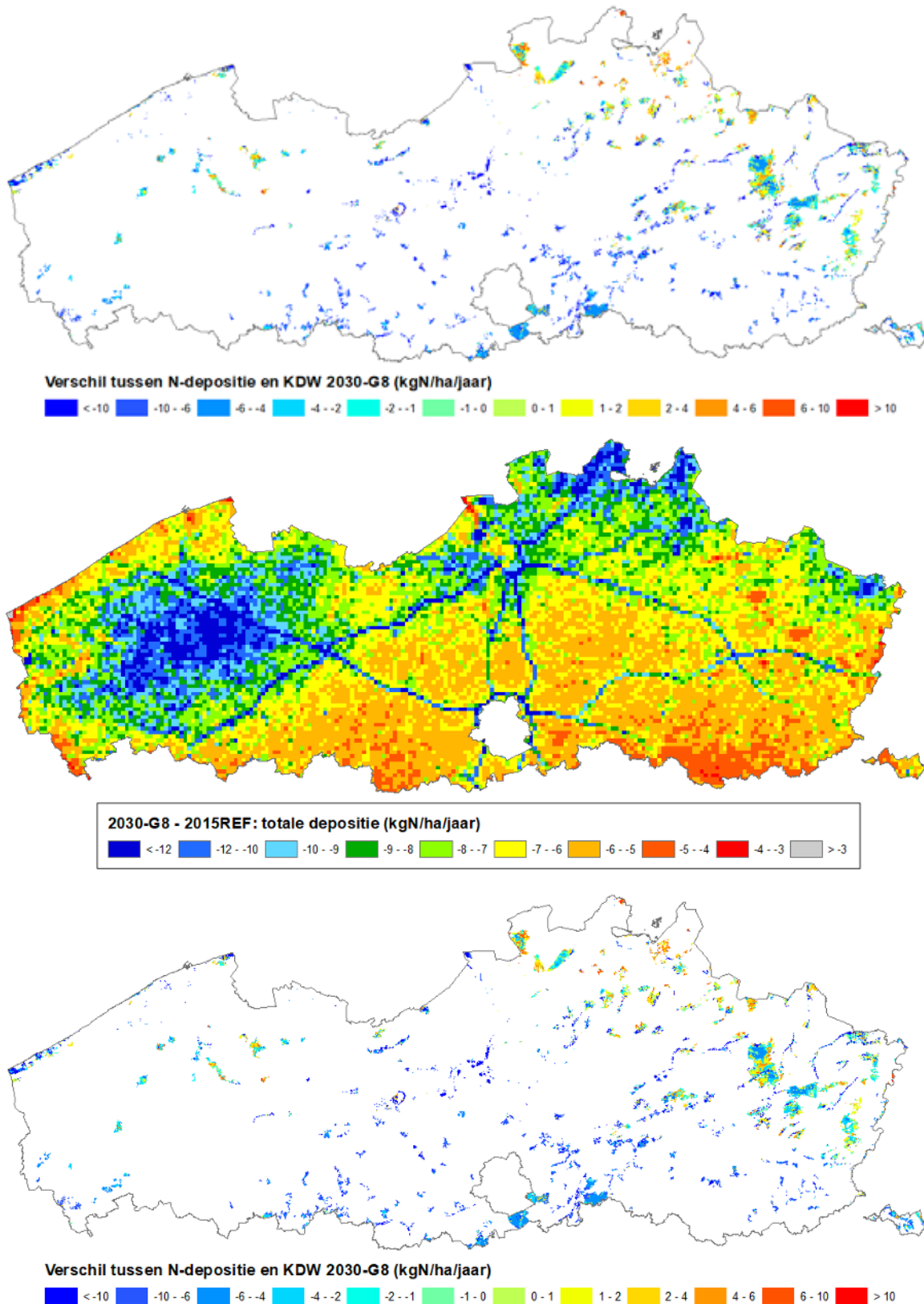
Landelijk Vlaanderen merkt dat eigenaars ook hier geconfronteerd worden met een overheid die geen woord houdt, wat een onmiddellijke waardevermindering van hun grond inhoud, die nooit verrekend werd. Zij zullen deze gronden niet langer als landbouwgrond kunnen verpachten, verhuren of (laten) exploiteren.

Een uitzondering geldt echter nog op huiskavels (473 van de totaal 3.4493 ha).

Mestverwerkingsinstallaties

De 20 grootste installaties zorgen samen voor 98 % van de uitstoot. De 18 grootste moeten in de PAS met 30 % reduceren tegen 2030. Het gaat om het verplicht toepassen van luchtzuiveringstechnieken voor NH_3 -reductie en het wettelijk vastleggen van voorwaarden voor luchtwassystemen zoals bij de AEA-stallen voor veehouders.

Figuur 3.
 (boven) Stikstofdepositie in Vlaanderen in het zichtjaar 2030 onder G8-scenario.
 (midden) Verschil in stikstofdepositie tussen zichtjaar 2030 (G8) en PAS-referentiejaar 2015.
 (onder) Verschil tussen stikstofdepositie en de KDW voor stikstofgevoelige habitats in SBZ-H in 2030.

Beoordelingskaders voor vergunningen in de PAS

Auteur: Valérie Vandenabeele

Al wie een activiteit uitvoert die een gevolg kan hebben op een SBZ-H, moet deze effecten analyseren in een zogenaamde passende beoordeling. Eén van de milieueffecten die moet worden beoordeeld is de impact van stikstofemissies. Om een vergunning te bekomen dient men daarbij niet alleen rekening te houden met de eigen uitstoot, maar ook de cumulatieve effecten van de stikstofuitstoot van alle relevante (omliggende) projecten moeten meegenomen worden.

De Europese habitatrichtlijn splitst de beoordeling op in 2 fasen, om het voor kleine projecten wat eenvoudiger te maken. Via een zogenaamde voortoets wordt gecheckt of een project een betekenisvolle aantasting kan hebben en of een passende beoordeling bijgevolg opgemaakt moet worden.

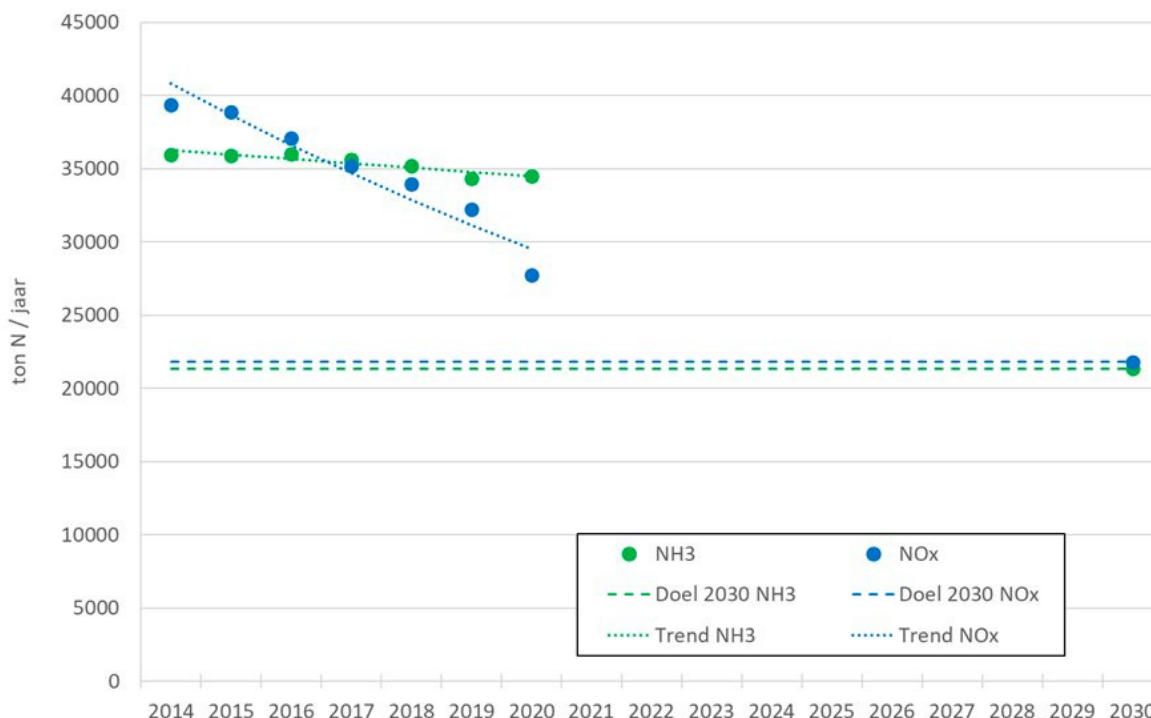
Normaal zouden plannen en projecten volgens de Europese habitatrichtlijn individueel moeten worden beoordeeld. Maar het Hof van Justitie laat ook een programmatische aanpak (PAS) toe. De PAS moet daarbij steunen op eerdere passende beoordelingen waaruit men afleidt welke totale hoeveelheid stikstof verenigbaar is met de IHD. Op basis daarvan moet een overheid een vergunning kunnen verlenen voor een individueel project.

Verschillen tussen NH₃ en NOx

De evolutie, afzetting en effecten van stikstof uit NH₃ en NOx verschillen volgens de cijfers die onderzocht werden.

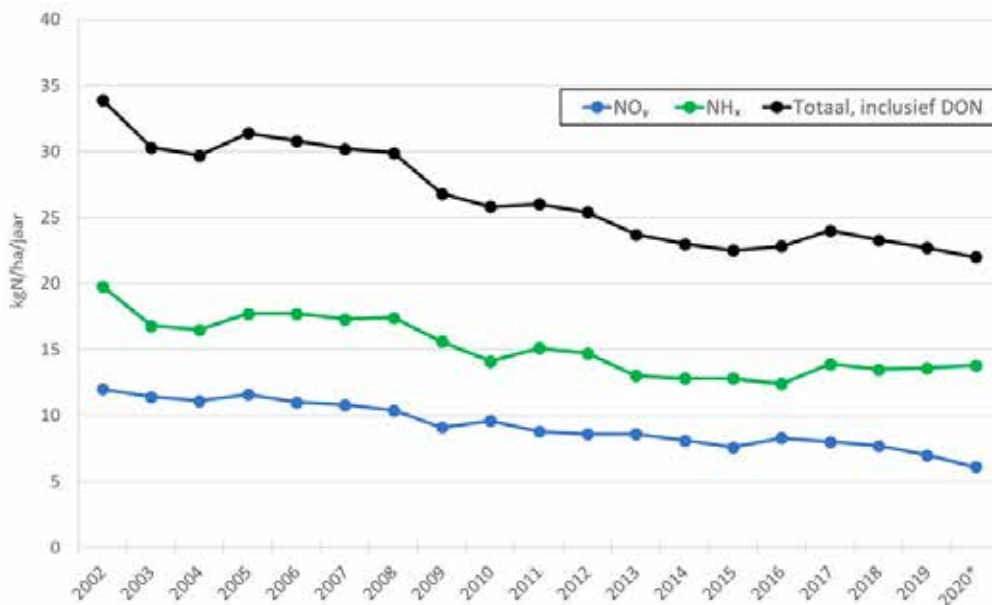
- De jaarlijkse emissie bedroeg in 2019 34,3 kton NH₃ t.o.v. 32,2 kton NOx. De NOx komt voor 55 % van transport en 19 % van industrie. Daar tegenover komt 95 % van de NH₃ voort uit land- en tuinbouw.
- De emissie van stikstof uit landbouw (NH₃) zorgt weliswaar voor 75 % van de depositie.
- 37 % van de NH₃ uitstoot wordt afgezet t.o.v. 9 % van de NOx.

Jaaremissies van NOx en NH₃ in Vlaanderen

Figuur 1. Emissie van NOx (blauw) en ammoniak (NH₃, groen) in Vlaanderen (ton N/jaar) tijdens de periode 2014–2020 (jaarwaarden + trendlijn) en vergelijking met de in 2030 te behalen jaaruitstoot overeenkomstig het G8-senario.

Gemiddelde stikstofdepositie voor Vlaanderen 2002-2020

Figuur 2. Gemiddelde depositie van stikstof (NO_x, NH₃ en totaal N; in kg N ha⁻¹ j⁻¹) in Vlaanderen tijdens de periode 2002–2020. DON = organisch stikstof. *voorlopige cijfers: de depositie in 2020 werd berekend met emissies van 2019 en meteogegevens van 2020. Bron: VMM28.

De emissie van NO_x kent jaarlijks een dalende trend (- 4,1 % per jaar). De emissie van NH₃ kent een veel lichter dalende trend (- 0,8 % per jaar). Om de emissiedoelstellingen voor 2030 te halen, moet de NH₃-emissie jaarlijks echter met afnemen met 4,7 % (zie figuur 1).

De gemiddelde depositie van NH₃ is sinds 2014 terug beginnen stijgen, terwijl die van NO_x bleef dalen, waardoor de totale depositie stagneerde van 2014 tot 2020 (zie figuur 2).

De continue daling van de NO_x emissies in Vlaanderen is o.m. het gevolg van eerder beslist beleid inzake bv. verbrandingsemissie-normen van wagens, betere technologieën in de industrie, energieprestatienormen en de elektrificatie van het wagenpark. Dit wordt bestendigd in het recente Luchtbeleidsplan 2030. Daarmee wordt een afname van NO_x tegen 2030 van 45 % verzekert.

Verschillende drempelwaarden NO_x vs NH₃

De doelstelling van de PAS is echter om de N-belasting met 50 % te reduceren tegen 2039. Hiervoor worden in verschillende sectoren maatregelen voorzien. Daartoe werden beoordelingskaders ontwikkeld voor 3 types van bronnen:

- NO_x uit stationaire bronnen: industrie, energie, handel, diensten, landbouw
- NO_x uit mobiliteit gerelateerde infrastructuur: wegen e.d.
- NH₃ uit veehouderijen en mestverwerkingsinstallaties: stallen e.d.

Deze beoordelingskaders gaan uit van drempelwaarden, waarbij onder een bepaalde drempelwaarde een “voortoets” kan volstaan. Overschrijdt men echter de bijdrage aan de KDW, dan moet een passende beoordeling opgemaakt worden.

Voor NO_x uit stationaire bronnen en mobiliteit gerelateerde infrastructuur moet geen passende beoordeling gemaakt worden als de impactscore lager is dan 1 %. Daarentegen voor NH₃ uit veehouderij en mestverwerkingsinstallaties dient men reeds vanaf de drempelwaarde van een impact van 0,025 % een passende beoordeling te maken. Men verantwoordt dit voornamelijk omdat voor NO_x reeds meer inspanningen genomen en voorzien zijn en het aandeel afzetting uit NH₃ groter is.

**10 JAAR ERVARING MET DE OPMAAK VAN
BEHEERPLANNEN VOOR OVERHEDEN EN
PRIVATE EIGENAREN**

MIECO EFFECT

www.miecoeffect.be

pieterjan.verveken@miecoeffect.be | 0477 86 25 11

Natuur

Herstelmaatregelen in de PAS

Auteur: Valérie Vandenabeele

Afschrijven: Unsplash.com - Benjamin Davies

Tabel 1: Oplijsting van de habitats en tot welke habitatklasse ze behoren:

Habitat-type	1310	1320	1330	2110	2130	2150	2160	2170	2180	2190	2310	2330	3140	3150	3160	4010
Habitat-klasse	B	B	B	B	A	A	B	B	B	B	A	A	B	B	B	A

” Saneringsmaatregelen zijn maatregelen die op terrein uitgevoerd moeten worden tegen 2045 om de doelstelling 2050 te halen.

© Unsplash.com - Benjamin Davies

Belangrijker voor private eigenaars zijn echter de herstel- ofwel saneringsmaatregelen die de PAS voorziet. Dit zijn maatregelen die op terrein uitgevoerd moeten worden tegen 2045 om de doelstelling 2050 te halen. Praktisch komt het erop neer dat voor het herstel van habitats, meer nodig is dan het klassieke beheer om de stikstof af te voeren en de habitats tot een gunstige staat te brengen. Bij daling van de stikstofdepositie is spontaan herstel in vele gevallen immers niet mogelijk omdat de zuurheid en stikstofovermaat zijn opgenomen in de bodem, sliblaag of biomassa van de habitat. De gecumuleerde overmaat aan stikstof moet dus opgeruimd worden. De totale oppervlakte habitats binnen SBZ-H bedraagt momenteel 39.744 ha, waarvan 34.328 stikstofgevoelig zijn. 22.162 ha hiervan (of 65 %) kende in 2015 een overschrijding van de KDW.

A-en B-habitats

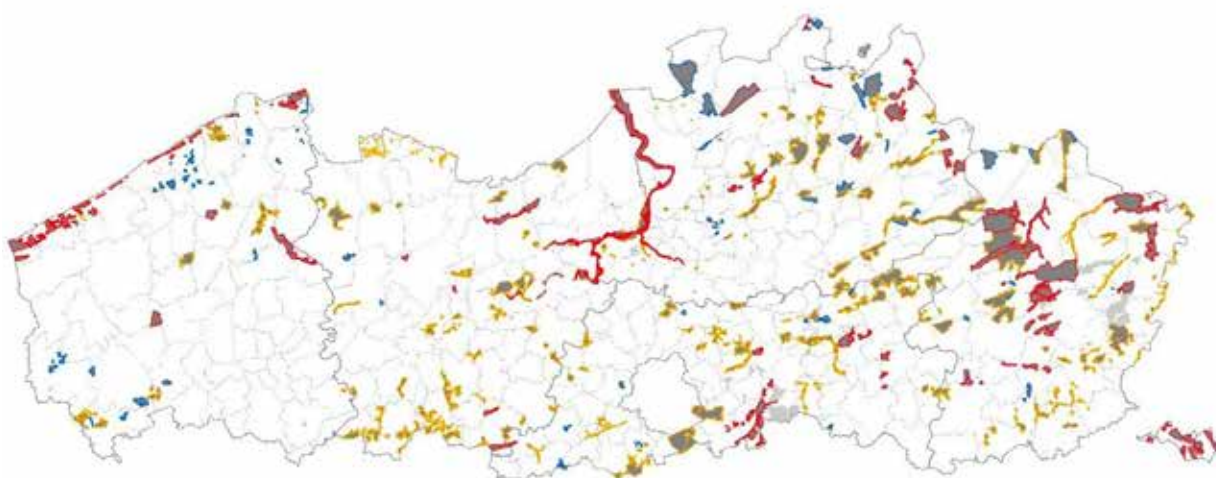
De stikstofgevoeligheid van de habitats wordt in de PAS opgedeeld in 2 klassen: A en B-habitats. A-habitats (actueel zo'n 26.333 ha of 77 % van de stikstofgevoelige habitats) zijn de meest gevoelige, waarbij de impact van stikstof zo groot is dat ze zich helemaal niet kunnen herstellen zolang de depositie de KDW overschrijdt. Het herstelbeheer is bij deze A-habitats veelal ineffectief of slechts tijdelijk omwille van ongewenste neveneffecten, te weinig impact van het herstel omdat het positieve effect snel uitgewerkt is bij aanhoudende stikstofdepositie.

In B-habitats (7.995 ha of 23 % van de stikstofgevoelige habitats) mag ook bij een overschrijding van de KDW een duurzame kwaliteitsverbetering verwacht worden door toepassing van gerichte herstelmaatregelen. Het zijn habitats waarbij stikstofdepositie niet de enige belangrijke factor is.

Het sanerings- of herstelbeleid wordt gevormd door enerzijds een algemene herstelstrategie en anderzijds door de gebiedsanalyses per SBZ-H (in 2018 publiceerde het INBO deze gebiedsanalyses reeds, deze zijn op hun website te vinden). Via beheerplannen kunnen beheerders (nu al) hogere vergoedingen krijgen voor PAS-herstelbeheer (zie subsidiebesluit van

het Natuurdecreet). Dit is vaak een intensievere vorm van klassiek beheer zoals bv. een extra maaibeurten met afvoer van biomassa. De gebiedsgerichte aanpak daarentegen zal bestaan uit het prioriteren van grootschalige inrichtingswerken zoals het bufferen van watergebonden habitats door landschappelijke ingrepen in de waterhuishouding, die via projectgebonden instrumenten (landinrichting, natuurinrichting, projectsubsidies enz.) uitgevoerd kunnen worden. Voor het maatschappelijk draagvlak zou men dergelijke geïntegreerde projecten voor elke deelzone (van de 193 in totaal) opmaken.

4030	5130	6120	6210	6230	6410	6510	7110	7140	7150	9110	9120	9130	9150	9160	9190	91E0
A	A	B	B	A	B	B	A	B	A	A	A	A	B	A	A	B

Legende

- SBZ-H deelzone - hydrologisch herstel vereist (193 deelzones)
- SBZ-H deelzone - GEEN hydrologisch herstel vereist (29 deelzones)
- SBZ-H deelzone - Fase 1 hydrologisch herstel (49 deelzones)
- SBZ-H deelzone - Fase 2 hydrologisch herstel (91 deelzones)
- SBZ-H deelzone - Fase 3 hydrologisch herstel (53 deelzones)

Maatregel

Schaal van toepassing

Plaggen en chopperen	Perceel
Maaien	Perceel
Begrazen	Perceel
Branden	Perceel
Strooisel verwijderen	Perceel
Toevoegen basische stoffen	Perceel + landschap
Baggeren	Perceel
Vegetatie ruimen	Perceel
Vrijzetten oevers	Perceel + landschap
Uitvenen	Perceel
Manipulatie voedselketen	Perceel
Ingrijpen op structuur boom- en struiklaag	Perceel
Ingrijpen in soortensamenstelling boom- en struiklaag	Perceel
Verminderde oogst houtige biomassa	Perceel
Tijdelijke drooglegging	Perceel
Herstel dynamiek wind	Landschap + perceel
Herstel functionele verbindingen	Landschap
Aanleg van een scherm van houtige soorten	Landschap
Herstel waterhuishouding: structureel op landschapsschaal	Landschap + perceel
Herstel waterhuishouding: herstel oppervlaktewaterkwaliteit	Landschap + perceel
Herstel waterhuishouding: herstel grondwaterkwaliteit	Landschap + perceel
Herstel waterhuishouding: afbouw grondwateronttrekkingen	Landschap
Herstel waterhuishouding: optimaliseren lokale drainage	Landschap + perceel
Herstel waterhuishouding: verhogen infiltratie neerslag	Landschap

De gebiedsgerichte aanpak is meestal eigendomoverschrijdend en zal de nodige coördinatie vereisen. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) voorziet daarom 3 fases van uitrol, waarbij tegen 2045 alle eenmalige inrichtingsmaatregelen uitgevoerd moeten zijn. In de 1ste fase (2022-2024) komen 49 deelzones van SBZ's aan bod, in de 2de fase (2025-2030) 91 deelzones en de resterende 53 (2031-2045) in de 3de fase. Dergelijke projecten nemen gewoonlijk 10 jaar in om te realiseren. Er zal ook op basis van een INBO-meetnet gemonitord worden of de maatregelen de beoogde resultaten opleveren.

Belang van waterhuishouding

Voor de hydrologische herstelmaatregelen zijn van belang omdat ze zeer doeltreffend zijn om de negatieve effecten van stikstofdepositie tegen te werken. Ze werken in op 3 belangrijke niveaus:

1. De verhoogde waterstand zorgt ervoor dat de bodem zuurstofarmer wordt, en dat bijgevolg de afbraak van dood organisch materiaal vertraagt, waardoor materialen als koolstof en stikstof vastgelegd blijven en niet vrijkomen in het ecosysteem.
2. Bovendien wordt in zuurstofarme milieus nitraat omgezet in lachgas (N₂O) of stikstofgas (N₂) die terug in de atmosfeer verdwijnen (dit proces heet denitrificatie).

3. Tot slot worden via grond- of oppervlaktewater basische kationen en bicarbonaten aangevoerd, die de verzuring tegenwerken.

Uit de analyses blijkt dat op vrijwel alle plaatsen met (grond-)waterafhankelijke habitattypen en andere natuurwaarden nood is aan een verhoging van de gemiddelde (grond)waterpeilen om een duurzame instandhouding te garanderen. Daarbij dienen ook overmatige drainages en grondwateronttrekkingen aangepakt te worden. Echter, men ziet nu dat de SBZ-H hiervoor vaak te klein zijn. Dit betekent dat men heel wat herstelmaatregelen ook tot buiten de SBZ-H zal willen inrichten of dat peilverhogingen binnen SBZ-H ook effecten tot buiten de gebieden zullen hebben, met impact op daar gelegen eigendommen. Landelijk Vlaanderen hekelde reeds eerder de wijze waarop de SBZ werden ingetekend, zonder mogelijkheid tot wijziging. In Vlaanderen zijn de SBZ opvallend klein en versnipperd opgetekend, waarbij het voorspelbaar was dat de randeffecten groter zouden zijn.

Ik het kader van het maatschappelijk draagvlak stelt men echter dat men geïntegreerde totaalprojecten zal opstarten in elke deelzone. Men denkt daarbij aan de instrumenten van de natuur- en landinrichtingsprojecten of projecten zoals het Geactualiseerd Sigmaplans.

Flankerend beleid en begeleidingstraject landbouwers

Auteur: Valérie Vandenabeele

Zoals verwacht voorziet de PAS in compenserende maatregelen voor landbouwers die gebruikersschade leiden. De impact op eigenaars wordt opnieuw stiefmoederlijk behandeld.

Stopzetten of reconversie bedrijven

Een deel van de inrichtingsnota's voor rode en oranje bedrijven, die in 2015 opgemaakt werden, wordt overgenomen zoals de uitkoopregeling en bedrijfsreconversie, met stopzetting van stalemissies. Zo kunnen getroffen veetelers hun bedrijf stopzetten (verplicht dus voor rode bedrijven) of omzetten naar bv. akkerbouw. De bedragen worden bepaald door de criteria van de onteigeningsregels, met een bijkomende premie van 20 % voor wie in 2023 stopt en 10 % voor wie in 2024 stopt. De rode bedrijven kunnen nog maximaal 3 jaar hun bedrijfsvoering verderzetten. Landbouwers kunnen hun gronden bovendien te koop aanbieden aan de overheid.

Veetelers met een impact van meer dan 20 % krijgen hetzelfde flankerend beleid als de piekbelasters, waarbij de overheid een eenmalige oproep zal doen in 2023 voor wie zijn bedrijf wil stopzetten. Die bedrijven kunnen nog maximaal 3 jaar uitbaten, en krijgen ook een verhoogde vergoeding van 20 of 10 % als ze al in 2025 of 2024 stoppen.

Varkenshouders met een impactscore van 0,5 % krijgen in 2022 nog een oproep om hun bedrijf stop te zetten.

Er wordt daarbij een aanvraag onder gesloten enveloppe gedaan, waarbij de bedrijven met de hoogste impactscore eerst aan bod komen tot uitputting van het voorziene budget. De overheid voorziet een forfaitaire vergoeding van € 900 per zeug en € 154 per vleesvarken en een sloopvergoeding van 40 €/m².

Voor Landelijk Vlaanderen is het een gemiste kans om de eigenaars van die landbouwergronden in het ongewisse te laten. We dringen er daarom op aan, zeker indien je als eigenaar gronden hebt in of nabij SBZ-H, om je pachters te contacteren met de vraag of zij getroffen zijn en wat hun eventuele plannen zijn. We willen immers vermijden dat landbouwers zich laten vergoeden en de gronden via de pacht vast blijven houden. De eigenaars moeten hier de mogelijkheid hebben terug over hun gronden te beschikken. Het is immers gekend dat private eigenaars hun gronden multifunctioneler inzetten en daarmee makkelijk diverse beleidsdoelen naar klimaat, biodiversiteit, bos en natuur kunnen invullen. Een daaraan gekoppelde kapitaalschade had in een toegevoegde waarde geweest in deze PAS-nota. Een gemiste kans, ook wanneer landbouwers gronden te koop aanbieden kunnen die evengoed naar private eigenaars gaan.

Nulbemesting in groene SBZ-H-gebieden

Voor de nulbemesting wordt voorzien in een bedrag van 12.000 €/ha gebruikersschade, maar enkel voor de landbouwer. Niets voor de eigenaar, die ook geen kapitaalschade kregen bij de groene bestemmingsaanduiding.

NER's

Voor de slapende NER's krijgen landbouwers 1 €/NER voor verhandelde NER's (niet diegene die vroeger gratis toegekend zijn). Experts hekelen deze plotse wijziging van spelregels door de overheid. Landbouwers met slapende NER's hebben die immers vaak wel ingecalculereerd in hun visievorming en deze bv. voorzien voor de toekomstige generatie en daartoe investeringen gedaan.

Natuurherstel

Zelfs voor landbouwers die nadeel ondervinden van de maatregelen in maatwerkgebieden en bij vb. hydrologische ingrepen wordt een flankerend beleid voorzien zoals wederom bedrijfsstopzetting of reconversie, koopplicht, maar ook grondenbank, grondenruil, recht van voorkoop, dienstenvergoeding voor omvormingsbeheer, beheerovereenkomsten, compensaties voor gebruiksbeperkingen enz. Opnieuw is niets voorzien voor de eigenaar van de gronden, die de waarde van zijn grond ziet dalen.

De PAS-nota en MER (Milieueffectenrapportage) ging in openbaar onderzoek t.e.m. 17 juni 2022. Landelijk Vlaanderen heeft overleg gepleegd met de verschillende betrokken openbare instanties om de bezorgdheden, oplossingen en knelpunten vanuit de private eigenaars kenbaar te maken. We maakten deze ook kenbaar via een bezwaarschrift en aviseerden vanuit de Mineraad.

! Wil je jouw natuurdomein in de toekomst uitbreiden met aankoopsubsidies, plan deze gronden dan reeds in je globaal kader. Landbouwgronden laat je daar best uit. Contacteer ons voor jouw beste opties volgens jouw langetermijnvisie.

UW LANDBOUWER

Advies en ondersteuning
Duurzame landbouw
met geïntegreerd natuurbehoud
Biologische en gangbare landbouw
Behoud van pachtvrije gronden
Beheer voor derden

T +32 (0)14 98 01 32

TERRA

ESTATES MANAGEMENT

www.terra.estate

Landbouw

Nieuwe landbouwpraktijken

Auteur: Jurgen Tack

Landbouw is en blijft een levensnoodzakelijke activiteit waar we van afhankelijk zijn voor ons overleven. Landbouw is evenwel ook een oorzaak van biodiversiteitsverlies. Vaak wordt het biodiversiteitsverlies veroorzaakt door niet duurzame landbouwtechnieken.

Om de impact van landbouw op onze biodiversiteit te verminderen duiken heel wat alternatieve landbouwvormen op die allen de voetafdruk van de landbouw drastisch naar beneden willen brengen. In dit artikel willen we u graag introduceren in de meest recente landbouwtechnieken die stellen een bijdrage te leveren aan de biodiversiteits- en/of klimaatproblematiek.

Agro-ecologie

Agro-ecologie werd al conceptueel ontwikkeld in de jaren 30 van vorige eeuw. Het zou echter tot de jaren 70 en 80 van vorige eeuw duren vooraleer het concept wetenschappelijk onderbouwd werd. Agro-ecologie vertrekt vanuit een duurzaam model met aandacht voor economische, ecologische en sociale aspecten binnen een ruimer landschappelijk kader dan enkel de boerderij.

De basis van de agro-ecologie ligt in het duurzame gebruik van de noodzakelijk grondstoffen: nutriënten en energie worden zo maximaal mogelijk gerecycleerd. Daarbij gaat men ook minimaal gebruik maken van agro-chemische producten en tracht men het inbrengen van externe producten tot een minimum te beperken.

Natuurinclusieve landbouw

Deze benadering van de landbouw vond zijn origine in Nederland in 2014. Aan de basis ligt de agro-ecologie. Er wordt evenwel zo maximaal mogelijk gebruik gemaakt van de aanwezige biodiversiteit en ecosysteemdiensten. Daarbij tracht men de impact van de landbouw op water, lucht, grond en het natuurlijk leefmilieu zo minimaal mogelijk te houden. Natuurinclusieve landbouw houdt rekening met natuurlijke landschapselementen en gaat deze ook actief beschermen of creëren. Zo wordt vaak groene infrastructuur aangelegd om de biodiversiteit te maximaliseren. Het kan hierbij gaan om kleine landschapselementen, groenstroken en andere beheermaatregelen gericht op het behoud van biodiversiteit in het gebied.

Permacultuur

Deze landbouwtechniek komt origineel vanuit Australië waar het bekend werd in de jaren 70. Bij permacultuur ga je een ecosysteem ontwikkelen op niveau van het landbouwbedrijf. Daarbij worden zones ontwikkeld die steeds minder onderhoud vergen naarmate je verder gaat van de boerderij. Gewassen met intensief onderhoud komen dan dicht bij de boerderij te staan terwijl je op de rand van het landbouwbedrijf vaak niet beheerde natuur vindt. Daartussen vind je landbouwgewassen in afnemende volgorde van onderhoud.

Samen werken aan een betere natuur

Biodynamische landbouw

Biologisch-dynamische landbouw of biodynamische landbouw is een vorm van biologische landbouw die gestoeld is op de antroposofische principes van Rudolf Steiner. Deze landbouwvorm werd ontwikkeld aan het begin van de 20ste eeuw. In de biologisch-dynamische landbouw vertrekt men vanuit het principe dat hemellichamen invloed uitoefenen op de groei van de gewassen. Voor en tijdens het verbouwen van de gewassen wordt daarom rekening gehouden met veronderstelde kosmische invloeden.

In de biologisch-dynamische landbouw wordt er, naast organische mest, gewerkt met 'preparaten'. Deze preparaten zouden de vermeende levenskracht van de gewassen ondersteunen.

Er is evenwel geen of weinig wetenschappelijk bewijs dat hemellichamen daadwerkelijk een effect hebben op de groei van de gewassen.

Biolandbouw

Biologische landbouw is een landbouwvorm die nadrukkelijk rekening wil houden met milieueffecten en dierenwelzijn. De biologische landbouw gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmest en genetisch gemodificeerde organismen. Dieren krijgen meer ruimte en kunnen hun natuurlijk gedrag vertonen.

Conserveringslandbouw

De conserveringslandbouw of agrarische bodembescherming bestaat uit een reeks teeltechnieken om de potentiële landbouwgrond te behouden en te verbeteren. Zo moet de schade door overmatig gebruik van het land voorkomen worden. Voorbeelden zijn: niet steeds de grond om te ploegen (wat op termijn de grond degradeert), dekgewassen te planten (die bodemorganismen voeden en erosie tegengaan) en inzetten op teeltrotatie om uitputting van bepaalde nutriënten in de bodem te voorkomen. De technieken beogen wel dat de stabiele en efficiënte productie technisch en economisch in stand wordt gehouden.

Regeneratieve landbouw

Bij regeneratieve landbouw wordt niet alleen gekeken hoe de negatieve impact verminderd kan worden, maar wordt ook gewerkt aan herstel en juist gebruik gemaakt van natuurlijk processen. Niet tegen, maar met de natuur werken dus. Men focust op herstel van het bodemleven door terug meer organische stof in te brengen. Dit kan door in akkers de bodembewerking minimaal te houden, gewasrotatie en het inwerken van groenbemesters om koolstof vast te leggen. In graslanden brengst men de balans terug via blijvend grasland, kruidenrijke mengsels, begrazing aan te passen, natuurlijke bemesting te gebruiken of verbetering via compost of bokashi (gefermenteerde maaiselresten – onkruiden krijgen zo minder kiemkans – als bodemverbeteraar inbrengen).

Koolstoflandbouw

Carbon Farming of koolstofbewuste landbouw bevordert een manier van landbouw om koolstof te binden in landbouwbodems om de bodemkwaliteit te verbeteren. Een lokale CO₂-compensatie van bedrijven via de land- en tuinbouwsector kan een win-winsituatie betekenen voor beide partijen.

Investeren in de natuur

Klimaatsslimme landbouw

Met klimaatsslimme landbouw, ofwel 'Climate-Smart Agriculture', kunnen we aan de stijgende vraag naar voedsel voldoen en tegelijkertijd werken aan productiemethoden voor gewassen die zijn aangepast aan een veranderend klimaat, zoals droogteresistentere teelten of methoden die de bodem beter beschermen tegen droogte of uitspoeling.

Landbouw met een hoge natuurwaarde

Deze landbouwvorm is gebaseerd op traditioneel weinig intensieve landbouwvormen in Europa die opnieuw in ere hersteld worden. Deze landbouwvormen resulteren dan in het herstel van de traditionele biodiversiteit gebonden aan deze landbouwsystemen. Een mooi voorbeeld van landbouw met een hoge natuurwaarde zijn de historisch permanente graslanden aan onze kust die gebruikt worden als hooilanden maar waar het gras gemaaid wordt in functie van het behalen van biodiversiteitsdoelstellingen.

Lage input landbouw

Bij deze vorm van landbouw worden zo min mogelijk producten aangewend die niet binnen het landbouwbedrijf worden geproduceerd. Zo wordt het gebruik van externe grondstoffen zoals energie tot een minimum herleid.

Circulaire landbouw

Bij circulaire landbouw blijven grondstoffen en producten zo lang en zo hoogwaardig mogelijk in de kringloop door volledige benutting van grondstoffen, hoogwaardig gebruik van biomassa en recycling van reststromen.

Ecologische intensificatie

Origineel ontwikkeld in Afrika aan het einde van vorige eeuw maakt deze vorm van landbouw gebruik van verschillende eerder vermelde landbouwsystemen. Men vertrek vanuit het gegeven dat de toekomstige voedselvoorziening moet kunnen gerealiseerd worden zonder bijkomende landbouwgronden aan te snijden. Daarbij wil men eerder de productiviteit dan de productie verhogen. Precisielandbouw is hier een mooi voorbeeld van. Zo gaat men immers met behulp van technologie minder sproeistoffen gebruiken terwijl dit toch een hogere opbrengst met zich meebrengt.

Het realiseren van een meer natuur- en klimaatvriendelijke landbouw is wellicht niet te realiseren met één van de hierboven beschreven landbouwtechnieken. De combinatie van deze landbouwtechnieken geeft de landbouwer evenwel een keuze aan nieuwe methodes. De combinatie van de vermelde landbouwtechnieken kan dan een positieve invloed hebben op zowel de biodiversiteit als het klimaat.

Het Wildlife Estates Label is een erkenning voor landbouwers die veel aandacht aan de biodiversiteit geven.

Bos

Agroforestry in Vlaanderen

Auteur: Margot Leemans

Bronnen: <https://www.agroforestryvlaanderen.be/>; Vleeschouwers, B. (2022, 14 april). Agroforestry biedt interessante mogelijkheden voor boeren. Boer&Tuinder, 42;

Agroforestry – ook boslandbouw genoemd – is de methode waarbij op éénzelfde perceel, houtige gewassen worden gecombineerd met landbouwgewassen of met veehouderij. Vergeleken met andere landbouwteelten kan deze teeltmethode – onder de juiste voorwaarden – leiden tot een verhoging van de totale productiviteit van het landbouwgewas en het houtige gewas.

Economische en ecologische meerwaarde

Agroforestry kan zowel op ecologisch als op economisch vlak zorgen voor een robuuster landbouwbedrijf.

Binnen het agroforestry landbouwsysteem wordt er gebruik gemaakt van verschillende etages. Dit kan boven de grond – door de combinatie van houtige gewassen in de bovenste etage en landbouwgewassen in de lagere etages – maar kan ook onder de grond waar bijvoorbeeld de wortels van de bomen, water kunnen opnemen uit diepere bodemlagen. Door deze betere benutting van zonlicht, nutriënten en water, kan agroforestry leiden tot een hogere productie van biomassa – in vergelijking met een monocultuur op dezelfde oppervlakte – en een grotere diversiteit aan landbouwproducten.

Een belangrijk element bij de opstart is het opmaken van een plan voor het perceel waar onder andere wordt nagedacht over het aantal bomen per hectare, welke soorten geplant zullen worden, de gewasrotatie en de toekomstige evolutie van het systeem. Hierin kan de Agroforestry Planner, die geconsulteerd kan worden op de website van Agroforestry Vlaanderen, het nodige advies verlenen.

Zowel op korte, middellange als lange termijn kan het agroforestry systeem worden gezien als een investering die een divers aantal verkoopbare producten te bieden heeft. In een eerste fase – op korte termijn – vormt het landbouwgewas (of de veehouderij) tussen de bomen de belangrijkste bron van inkomsten. In een latere fase – op middellange termijn – kunnen hier ook de inkomsten van vruchten en/of noten aan toegevoegd worden. Afhankelijk of er bomen werden gekozen met een korte of een lange omlooptijd kan er – op langere termijn – enerzijds brandhout of biomassa voor bijvoorbeeld de productie van houtsnippers of anderzijds kwaliteitshout worden geoogst.

Door de diversificatie van de landbouwproducten biedt dit landbouwsysteem, in het kader van de houtverkoop, een zeker flexibiliteit aan de landbouwer. Zo kan er voor het bepalen van de kapdatum of de datum van verkoop rekening worden gehouden met de meest actuele houtprijzen. Indien deze op het voorziene moment niet competitief zijn, kan er gemakkelijk worden beslist om de bomen op een later moment te kappen of te verkopen.

Naast een economische meerwaarde bieden agroforestry systemen ook een hoop ecosystemdiensten met een positieve impact. Zo zorgen de houtige gewassen onder andere voor een vermindering van de bodemerosie, een verhoging van de biodiversiteit en vormen ze een windscherm. Wanneer bomen of struiken worden gecombineerd met veehouderij, kan het vee genieten van de schaduw.

De Vlaamse zelfvoorzieningsgraad in hout zou ook positief geïmpacteerd kunnen worden door een toename van agroforestry in Vlaanderen. Momenteel wordt de meerderheid van het hout voor de Vlaamse houtverwerkende industrie geïmporteerd uit het buitenland. Potentieel zou deze vraag naar hout gedeeltelijk kunnen worden opgevangen door bomen afkomstig uit agroforestry systemen. Aangezien de houtverwerkende industrie op zoek is naar kwaliteitshout, is het uiteraard belangrijk om de bomen op een correcte manier te beheren.

” **Landbouwers kunnen éénmalig beroep doen op subsidies voor de aanplant van een boslandbouwsysteem in Vlaanderen.**

Vlaamse subsidies

Landbouwers kunnen éénmalig beroep doen op subsidies voor de aanplant van een boslandbouwsysteem in Vlaanderen. Binnen dit subsidiebedrag wordt maximaal 80 % van de aanplantkosten vergoed, en moet aan bepaalde voorwaarden worden voldaan. Zo moet het perceel in de twee voorgaande verzamelaanvragen als landbouwperceel geregistreerd geweest zijn en moeten er per hectare minimaal 30 en maximaal 200 bomen geplant worden die op een homogene manier verspreid zijn over het perceel. Uiteraard moet er – indien het perceel niet in eigendom is – schriftelijke toestemming worden gevraagd aan de eigenaar. De bo-

men die op het perceel worden aangeplant moeten minstens voor 10 jaar behouden blijven en bovendien moet gedurende 10 jaar de teelt die tussen de bomen staat, als hoofdteelt worden aangegeven in de verzamelaanvraag.

Eind 2020 liep het Vlaams programma voor plattelandsontwikkeling (PDPO III) af. Voor de aanvragen van deze aanplantsubsidies (maatregel onder PDPO III) voor najaar 2020 – voorjaar 2021 en najaar 2021 – voorjaar 2022 werd in een overgangsmaatregel voorzien. Van zodra het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid is goedgekeurd wordt de fiche over deze aanplantsubsidies voor najaar 2022 – voorjaar 2023 op de website van het Departement Landbouw & Visserij aangepast. Neem dus zeker een kijkje op de website van het Departement Landbouw & Visserij voor de hierboven vermelde toekomstige aanpassingen, en voor een volledige oplist van al de subsidievoorwaarden.

Deze aanplantingssubsidie werd de voorbije 10 jaar in totaal door een 100-tal landbouwers aangevraagd, overeenkomstig met ongeveer 200 ha aan agroforestry. Desondanks dat agroforestry in Vlaanderen nog niet op grote schaal wordt toegepast, neemt het besef meer en meer toe dat deze vorm van landbouw een deel van de puzzel zou kunnen zijn bij het vinden van oplossingen voor de klimaatverandering waar we zowel vandaag als in de toekomst mee (zullen) worden geconfronteerd.

Recentelijk bezocht voormalig Vlaams minister van landbouw Hilde Crevits, melkveehouder Nico Vandervelpen in Bekkevoort die ervoor koos om hazelaars en notelaars aan te planten op zijn graasweide. Op dit persmoment vertelde de minister dat het binnenkort, in het kader van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, ook mogelijk zal zijn om een subsidie aan te vragen voor het onderhoud van nieuwe aanplantingen.

Landgoed in de kijker

Het Wijnkasteel Genoels-Elderen

**Van familiaal avontuur naar het grootste en
meest bekende wijndomein van Vlaanderen**

Interview door Alec van Havre

Langs een oude Romeinse heirbaan in het Haspengouwse Riemst straalt het kasteeldomein van Genoels-Elderen in het golvend landschap, en is met zijn 22 hectaren aan wijngaarden ook het belangrijkste en meest gekende wijnkasteel van Vlaanderen. Tot begin de jaren 90 was de wijnbouw in Limburg haast verdwenen. Dat deze eeuwenoude traditie weer in volle ontwikkeling is, is te danken aan het uitzonderlijk ondernemend vermogen van wijlen Jaap van Rennes en zijn familie, die ervan droomden om de wijnteelt in Riemst in zijn oorspronkelijke glorie te herstellen. Over deze prachtige realisaties gaan wij graag in gesprek met zijn dochter Joyce van Rennes, die met haar man Stefan Kékkö het beheer van het domein waarneemt, dat in 2013 ook het kader vormde van de 13-delige VTM-serie "Zuidflank", een familie-epos in het Haspengouwse wijnlandschap.

AvH: het initiatief tot dit fantastisch avontuur nam uw vader, wijlen Jaap van Rennes, ereburger van Riemst, die in 1990 het kasteeldomein kocht en een jaar later, op 56-jarige leeftijd, hier de wijnbouw lanceerde. Zelf had hij nog geen ervaring in dergelijke teelt, wat eerder uitzonderlijk lijkt?

JvR: de uitnodigende persoonlijkheid en de levenslust van mijn vader is vanaf het begin een enorme motivatie geweest om deze uitdaging familiaal aan te gaan. Hij was een ondernemer in hart en nieren, met een gezond "Freude am Risiko"-gehalte. Hij lachte het leven toe, spaarde hiervoor geen inspanningen en het leven gaf hem hierdoor veel terug. Een rotsvast optimisme was zijn ingesteldheid en dit drukte zich ook uit in de open glimlach en de humor waarmee hij iedereen bedeedde.

Zelf was hij in het Nederlands-Limburgse Beek geboren en begon op heel jonge leeftijd in het bedrijf van zijn vader in Valkenburg te werken, waar toeristische voorwerpen vervaardigd werden. De opgang van Valkenburg als toeristisch centrum maakte dat de zaken erg goed gingen. Toch verkoos hij om zelf een importbedrijf op te richten, nl. van horeca-artikelen uit Japan, die verder aan restaurants verkocht werden en dit bleek een groot succes. Tot 400 werknemers werkten in deze onderneming die onze naam droeg. In 1990 werd het verkocht aan de groothandelgroep Hanos en toen dacht mijn vader in eerste instantie om

het iets rustiger aan te doen. Het ondernemersbloed kroop echter terug waar het niet gaan kon en voor hem was het wezenlijk nodig om een nieuwe uitdaging aan te gaan. Wat eerst als een tijdsverdrif opgevat was, werd vlug een nieuw economisch bedrijf: Genoels-Elderen. In 1990 kwam het kasteel in Riemst immers voor de eerste keer te koop te staan en dit sprak de romanticus in hem ook enorm aan. Een deel van de gronden ligt op het "Wijngaardveld", een oud toponiem dat erop wees dat hier vroeger ook aan wijnbouw gedaan werd. Een nieuw project was in zijn hoofd geboren.

” **Tot in 1718 behoorde het domein toe aan het roemrijk geslacht van Elderen, waarvan een bekende telg, Johan Lodewijk van Elderen, in de achttiende eeuw prins-bisschop van Luik was.**

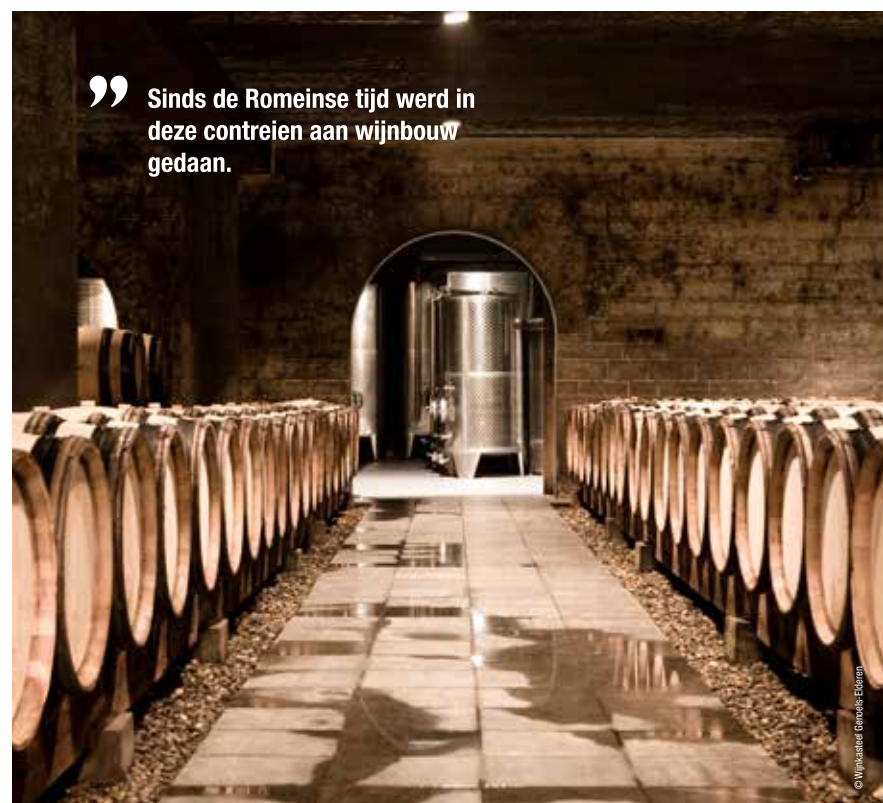
AvH: het kasteeldomein heeft een interessante voorgeschiedenis. Kan u dit even voor onze lezers duiden?

JvR: de band met het verleden verleent zeker prestige aan het wijnkasteel. De geschiedenis gaat minstens terug tot de 14de eeuw. Deze voormalige verblijfplaats van de heren van Genoelselderen wordt voor de

eerste maal vermeld in 1407 en tot in 1718 behoorde het domein toe aan het roemrijk geslacht van Elderen, waarvan een bekende telg, Johan Lodewijk van Elderen, in de 18de eeuw prins-bisschop van Luik was. Het kasteel werd bijna volledig verwoest tijdens de Franse Revolutie. Enkele delen van het interieur van het huidige kerngebouw dateren nog uit de 18de eeuw, alle andere elementen uit restauraties uitgevoerd door de familie van de graven de Borchgrave, waarvan de belangrijkste in 1859 plaats vond. De classistische symmetrische stijl van gebouwen, tuin en park valt op, alsook een zeker Haspengouws karakter in de architectuur. In het Kiezelinbos achter het kasteelpark, bevindt zich een Gallo-Romeinse tumulus. Het kasteel ligt ook op minder dan 2 km ten noorden van de toen belangrijke Romeinse weg van Tongeren naar Maastricht en verder naar Keulen. Vanaf de Middeleeuwen maakte deze weg ook deel uit van de inlandse Hanze-route van Brugge naar Novgorod. Een mooie herinnering aan de internationale verbondenheid van Limburg!

AvH: en op deze unieke plek heeft uw vader dan zijn oog laten vallen omwille van de geschikte locatie voor wijnbouw?

JvR: ja, de rijke wijngeschiedenis van het verre verleden en de grote wijnkelders van het kasteel die 1000-den flessen kunnen

” **Sinds de Romeinse tijd werd in deze contreien aan wijnbouw gedaan.**

bevatten, spraken tot zijn verbeelding. Sinds de Romeinse tijd werd in deze contreien aan wijnbouw gedaan. Een duidelijke vermelding van wijnbouw dateert echter uit de 7de eeuw. Tijdens de Middeleeuwen kende men ook een soort klimaatoptimum, een warme periode tussen circa 950 en 1250, waarin de wijnbouw bijzonder kon bloeien. Ook in de 15de eeuw bereikte men een hoogtepunt. Daarop volgde de Kleine IJstijd die de druiventeelt in ons land veel minder evident maakte. Toch verdween de wijnbouw niet helemaal. Na de periode van keizer Napoleon was dat echter wel het geval. Pas in de 2de helft van vorige eeuw stonden enkele zeldzame pioniers op om deze cultuur met voorzichtige stappen weer in het leven te roepen. Mijn vader was er meer dan 30 jaar geleden zo één, maar dan wel met de wil om het tij echt te laten keren.

” **In Haspengouw is de combinatie van kalksteen (mergel) met een dun laagje leem ideaal.**

Zelf had mijn vader geen kennis van wijnbouw en druiventeelt, echter wel van wijnhandel. Op een wereldbeurs van wijnstokkwekers had hij een topkweker kunnen overtuigen om op het domein van Genoels-Elderen de bodem te onderzoeken. Het was immers van uiterst belang dat de ondergrond geschikt was voor de teelt van klassieke druivenrassen als Pinot Noir, Chardonnay of Auxerrois, omdat mijn vader

absoluut kwaliteitswijnen wou produceren. De grondmonsters die de topkweker had genomen bewezen zijn intuïtie: de bodem was uiterst geschikt, want vertoonde heel wat kenmerken zoals in de Bourgogne. In Haspengouw is de combinatie van kalksteen (mergel) met een dun laagje leem ideaal. Dit gaf een ons een enorme motivatie om er een echt wijnkasteel van te maken, waarvan de productkwaliteit met de tijd ook internationaal erkend zou worden.

” **De uitstraling van het kasteel, de bijgebouwen en het park wordt door elke bezoeker meteen opgemerkt, wat veel bijgedragen heeft tot het imago van ons familiaal project.**

AvH: een fantastisch perspectief, dat jullie dan familiaal wilden waarmaken. Hoe is dat in zijn werk gegaan?

JvR: de idee was vanaf de start om het met ons gezin te realiseren – mijn vader, mijn moeder en ikzelf. Vanaf het begin waren we er bewust van dat een goede taakverdeling nodig was om het familieleven van het werk te kunnen scheiden en de beste samenwerking voor de langere termijn van ons project op te zetten. Het opzicht was dat vader verantwoordelijk zou zijn voor de aanplant van de wijnranken, mijn moeder voor de broodnodige restauraties van het kasteel en ik voor het hele proces van aanmaak van onze wijnen en de commerciële handel. Elk

van ons besliste over zijn werkingsgebied. We gaven elkaar veel adviezen en deelden onze meningen en ervaringen om samen gestalte te geven aan ons project, maar de keuzes over elkaars werkingsgebied hebben we altijd gerespecteerd. Dit heeft altijd bijzonder goed gewerkt.

Zelf was ik toen nog 17 jaar, maar stond juist voor de leeftijd dat je een studiekeuze moet maken. Via onze veelvuldige contacten met de wijnstokkwekers kon ik dan ook opgenomen worden op één van de beste wijnopleidingen die er bestaan, die van de Universiteit du Vin in het Franse Suze – La Rousse, in de Rhônevallei gelegen. Intussen vervulde mijn moeder de specifieke taak om de kasteelgebouwen en bijhorende tuinen volledig te restaureren, wat heel wat inspanningen met zich meebracht. Maar het resultaat mag gezien worden. De uitstraling van het kasteel, de bijgebouwen en het park wordt door elke bezoeker meteen opgemerkt, wat veel bijgedragen heeft tot het imago van ons familiaal project. Het hoofdgedeelte van het kasteel is privé. De 24 kelders van het kasteel worden wel voor de wijnbouw gebruikt. In de bijgebouwen vindt je de opslag voor tractoren en machines, het pershuis en de infrastructuur om de gasten te ontvangen. We ontvangen immers gemiddeld 15.000 bezoekers per jaar. Bij deze laatste hoort nu ook een prachtig terras met plek voor meer dan 150 couverts, die we in de Corona-periode goed benut hebben.

Stefan Kékko en Joyce van Rennes

Zoals vermeld, vertoont de ondergrond veel gelijkenis met de terroir van de Bourgogne. In 1991 is mijn vader dan begonnen met de aanplant van 4,5 ha Chardonnay en Pinot Noir wijnstokken (2.350 planten). In 1992 vond de eerst kleine oogst als proefneming plaats en in 1995 volgde onze eerste volwaardige oogst. Reeds in 1999 werd onze Chardonnay 1996 tijdens een prestigieuze internationale keuring (Concours Mondial) met een gouden medaille bekroond, wat ons een enorme voldoening gaf.

” We beheersen het volledige proces op het domein en zodoende kunnen wij de verdiensten van ons product helemaal opeisen, wat bijzonder motiverend is.

AvH: het hele productieproces, van de wijnstok tot in het glas, vindt bij jullie in eigen beheer plaats. Kan u dit voor onze lezers toelichten? Hoe gaat dit in zijn gang?

JvR: ja, we beheersen het volledige proces op het domein en zodoende kunnen wij de verdiensten van ons product helemaal opeisen, wat bijzonder motiverend is. Wel vergt dit grote investeringen, die pas over jaren ten volle kunnen renderen.

Vandaag beslaat het wijndomein 22 ha met een plantdichtheid van circa 4.300 stokken per ha. 18 ha zijn met Chardonnay aangeplant (witte wijnen), 4 ha met Pinot Noir (rode wijnen).

We gebruiken alleen maar druiven van ons eigen wijndomein en zijn principiële aanhangers van het originele terroir-principe. We laten de natuur haar werk doen, dus zonder kunstmest of onkruidverdelgers. In de plaats wordt met de machine geschoffeld en

gewied. In de zomer houden wij een snoei van de toppen en zijanten van de wijnranken, om de planten meer kracht te geven. Ook de scheuten op de ent en onderaan de stam worden verwijderd. In augustus wordt een teveel aan druiven weggeknipt. De gemiddelde opbrengst is daardoor lager (minder dan 40 hl/ha) en het proces tijdrovend, maar door deze groene oogst wint de wijn heel wat aan concentratie, karakter en rijpheid.

De bedoeling is om het terroir goed in het glas te laten proeven. De stokken wortelen diep tot in de kalkhoudende ondergrond. Zo komt ook de smaak van mineralen naar boven. Ook gebruiken we nog steeds de unieke samenstelling van de natuurlijk voorkomende gisten in onze wijngaarden en in onze wijnmakerij. We gaan voor spontane vergisting.

De oogst is handmatig of machinaal, afhankelijk van de omstandigheden. Eens mei voorbij zal de wijngaard in bloei komen te staan. De bloesem vindt plaats einde juni en daarna, op het einde van augustus, of soms begin september vatten wij de oogst aan voor de mousserende wijnen, want deze hebben een lager suikergehalte. De druiven voor de stille wijnen worden pas vanaf einde september geoogst, zodat deze langer kunnen rijpen. De oogstperiode loopt dus in hoofdzaak van september tot november en er wordt hiervoor naar de optimale rijpheid gekeken. Daarna volgt een snelle selectie en transport om de beste kwaliteit aan te houden. Onrijpe of rotte druiven worden verwijderd. Dan worden de druiven langzaam en zacht geperst met een pneumatische dubbele membraanpers om alleen het

beste sap te verwerken. Het sap en de pulp gisten onder perfecte temperatuursturing en daarop volgt de malolactische gisting in het voorjaar. De rijping op de lie (fijne droesem) met "bâtonnage" (aanroeren van fijne droesem) gedurende 12 maanden verrijkt de wijn met meer complexe aroma's en resulteert in meer structuur en mondgevoel.

Vooraleer de wijn in flessen gedaan wordt (het "bottelen") moet die dus nog een jaar blijven rusten in de kasteelkelders in vaten van eikenhout (kleine en grote Bourgogne fusten) en kuipen van roestvrij staal (die tot 6.000 liter kunnen behouden, voor een totale capaciteit van 150.000 liter). Het is omwille van de smaak van belang om de inhoud van de houten vaten samen te brengen in deze grotere kuipen. Met deze mengeling werken wij voor elk van onze wijnen aan één homogene smaak per jaar. Wij produceren alleen millesimes en mengen dus de productie van verschillende jaren niet met elkaar. Het is de natuur die bepaalt of we voor een specifiek jaar een mousserende dan wel een stille wijn maken. Wanneer het een jaar koeler is, zullen wij voor mousserende wijnen kiezen. Voor betere jaren met warmere temperaturen zullen wij gaan voor de productie van stille wijnen. Na het bottelen krijgen de wijnen een flesrijping in de kelders van het kasteel. Technisch behoren onze kelders ook tot de meest geavanceerde en geperfectioneerde wijnkelders wereldwijd.

Sinds 2000 wordt de kwaliteit ook beschermd door de wettelijke vermelding "Haspengouwse Wijn - Gecontroleerde Oorsprongsbenaming". Deze mag enkel op het etiket staan indien de wijn aan strenge

eisen voldoet. Voor de mousserende wijnen is de appellatie "Vlaamse mousserende kwaliteitswijn".

AvH: tenslotte, wat moet men zich bij het wijnaanbod van het kasteeldomein voorstellen?

JvR: het wijndomein produceert jaarlijks gemiddeld 110.000 flessen. We hebben een basis van 7 verschillende wijnen opgebouwd. We produceren drie mousserende, drie witte en één rode wijn. In procenten maakt dit 60 % wit Chardonnay, 25 % wit mousserend Chardonnay en 15 % rose mousserend of rood Pinot Noir.

De drie mousserende bestaan uit twee witte wijnen en één rosé. Dit zijn de de Zwarte, de Zilveren en de Rosé Parels Brut. Deze worden gemaakt aan de hand van de strengste normen, nl. de Méthode Traditionnelle.

Wanneer heel goede jaren zich voordoen, durven we ook uitzonderlijke wijnedities uitbrengen ("limited editions"), met een eigen specifieke smaak. Onze mousserende wijn De Parel 08 is hiervan een goed voorbeeld. Onze stille witte wijnen zijn de Chardonnay Wit, de Chardonnay Blauw en de Chardonnay Goud. De twee laatsten zijn droge witte wijnen. Onze rode wijn is de Chardonnay Pinot Noir Rood. Om de band met het

terroir te duiden, vermeldt het etiket van onze Chardonnay wijnen ook telkens de afzonderlijke wijngaard van waaruit de wijn afkomstig is: Hommelberg (Wit), Kiezelingbos (Blauw), Wijngaardveld (Goud) en Vogelsanck (Pinot Noir Rood). De afname gebeurt voornamelijk in de Benelux, maar een klein deel van de omzet wordt nu ook in het Verre Oosten en Amerika gehaald.

Als buitenbeentje produceert het Wijnkasteel Genoels-Elderen ook unieke digestieven met hoog alcoholgehalte: het Limburgs Levenswater, in zijn versies Wit, Blauw en Goud. Deze worden gestookt uit de druiven-

drif (persresten, ook "marc" genoemd) van onze Chardonnay druiven. Jaarlijks worden er ongeveer 12.000 flessen van 0.5 liter verkocht.

Onze wijnen en digestieven zijn dus het resultaat van een uniek terroir, gezonde druiven, hard werken en vooral van onze doorgedreven familiale passie.

AvH: de voorbeeldfunctie van het Wijnkasteel met het reintroduceren van de kwalitatieve wijnbouw in Vlaanderen kan niet genoeg benadrukt worden. Van harte gefeliciteerd!

vanhove VASTGOED & ADVIES

Landelijk VASTGOED ANDERS BEKEKEN

landelijk wonen

bouwkundig erfgoed

agrarisch vastgoed

” De classistische symmetrische stijl van gebouwen, tuin en park valt op, alsook een zeker Haspengouws karakter in de architectuur.

Wijnkasteel Genoels-Elderen na restauratie

VAN DE PUT & CO
BANQUIERS PRIVÉS | PRIVAATBANKIERS

Fiscaliteit

Izimi

Auteur: Fednot

Een digitale kluis bij uw notaris

Vorig jaar lanceerde de Federatie van het Notariaat (Fednot) Izimi, een beveiligde, digitale privékluis. Je kunt er allerhande documenten in opslaan en ordenen. Ook voor landeigenaars biedt Izimi tal van voordelen. De digitale kluis is niet alleen gratis. Het gaat ook om een sterk beveiligd communicatieplatform. Ondertussen hebben al ruim 120.000 Belgen hun digitale kluis geactiveerd.

Eenvoudig, snel... ook voor landeigenaars

Uw persoonlijke, digitale kluis openen is gratis. Dat kan eenvoudig via de website www.izimi.be/nl of via de app itsme®. Dankzij bepaalde rubrieken zoals familie, financiën of vastgoed, kan je belangrijke documenten zoals eigendomstitels, kredietakten of pachtovereenkomsten ordenen en makkelijk terugvinden. Met Izimi heb je ze altijd bij de hand. Die documenten kan je raadplegen via je mobiel toestel overal waar er internet is. Bovendien kan je iedere notariële akte die je sinds 2015 ondertekende, via Izimi raadplegen. Die akten worden automatisch opgeladen in jouw digitale kluis. Het is dus niet meer nodig om daarvoor een kopie op te vragen bij de notaris.

Izimi is geen commercieel initiatief

Je gegevens worden niet voor marketingdoeleinden gebruikt. Niemand heeft toegang tot jouw gegevens. Daarin onderscheidt het initiatief zich van de digitale opslagmogelijkheden van internetgiganten en andere commerciële spelers. Jij beslist zelf of je documenten met anderen deelt, met wie en welke. Zo kan je perfect beslissen om bepaalde documenten

te delen met bv. je partner of je kinderen. En waarom ook geen inventaris met een eventuele pachter? Enige vereiste is dat ook zij een Izimi-kluis openen. Izimi is ook veel veiliger dan een 'traditionele' e-mail. Het gaat om een betrouwbaar en extra-beveiligd communicatiekanaal.

Breder dan documenten opslaan

Izimi heeft nog meer in petto. Bedoeling is om een ecosysteem uit te bouwen met andere betrouwbare partijen zoals banken of verzekeraars. Indien je dat wenst – en alleen dan – kan Izimi het kanaal worden om veilig met bijvoorbeeld je bank of je verzekeraar te communiceren.

Fednot garandeert de beveiligde opslag van de opgeslagen informatie. Die wordt versleuteld en opgeslagen op meerdere servers op verschillende locaties in België.

Wat bij... overlijden ?

Bij een overlijden moeten je erfgenamen 10-tallen documenten verzamelen voor de afhandeling van de nalatenschap of voor het beëindigen van je digitale activiteiten. Dankzij Izimi worden die belangrijke documenten gecentraliseerd en komen ze in alle veiligheid bij jouw erfgenamen terecht.

Benieuwd ?

Ontdek vandaag nog wat er in uw digitale kluis zit op www.izimi.be of via deze QR-code.

De troeven van Izimi op een rij:

- Izimi is een gratis digitale kluis die u eenvoudig kunt openen.
- Met Izimi hebt u alle belangrijke documenten altijd bij de hand.
- Izimi maakt het mogelijk om belangrijke documenten op een superveilige manier met uw partners te delen.
- Als u na 1 januari 2015 een notariële akte tekende, komt die automatisch in uw kluis terecht.
- U bespaart uw nabestaanden kopzorgen. Bij overlijden, vinden ze alle belangrijke documenten in Izimi terug.

OPROEP: aankoopgebieden voor private eigenaars

Met het oog op het realiseren van duizenden hectaren bijkomend bos werd door minister Demir een samenwerking opgezet met organisaties die bos een warm hart toedragen, waaronder Landelijk Vlaanderen en De Bosgroepen. Om te vermijden dat overheden, natuurorganisaties en private eigenaars elkaar gaan beconcurreren en de grondprijs voor geschikte percelen artificieel de hoogte injagen, werd afgesproken dat ook private eigenaars aankoopgebieden krijgen.

Private eigenaars die op korte termijn hun bosareaal willen uitbreiden, krijgen de kans om een aankoopgebied vast te leggen waarbinnen men gronden wil verwerven voor bebossing. Op basis hiervan maken we dan afspraken met de andere partners binnen het programmabureau bos, zodat je alvast van hun geen concurrentie hoeft te verwachten. Op die manier kan de overheid op een kostenefficiënte wijze nieuw bos in Vlaanderen realiseren.

Jouw persoonlijk aankoopgebied opstellen?

Stuur ons een mailtje: info@landelijk.vlaanderen.

Een van onze specialisten neemt dan contact met jou op.

Ruimtelijke ordening

Betonstop wordt "bouwshift"

Auteur: Valérie Vandenabeele

Samen met de onderhandelingen rond de PAS, kwam er op 23 februari ook een doorbraak voor de harde bestemmingen. De doelstelling wordt niet gewijzigd. De Vlaamse regering wil met het akkoord tegen 2025 het bijkomend ruimtebeslag reduceren naar 3 ha per dag en tegen 2040 een complete stop, waarbij geen netto verharding meer mag bijkomen.

”

De planschade die ontstaat zou 100 % vergoed worden in tegenstelling tot de vroegere 80 % van de venale waarde.

Compensatie planschade

Vlaanderen voorziet daarvoor een fonds dat jaarlijks € 100 miljoen kan inzetten om eigenaars te compenseren voor het waardeverlies bij bestemmingswijziging van bouwgrond naar een groene bestemming.

Het zijn de zogenaamde landcommissies die de waarde berekenen. Er zijn 5 landcommissies, 1 per provincie. Hoe ze de waardes berekenen wordt jaarlijks gemonitord om de uniformiteit te garanderen. De venale waarde van gronden zal volgens het Instrumentendecreet bepaald worden aan de hand van een aantal criteria, waaronder:

- de ligging aan een voldoende uitgeruste weg,
- de ligging buiten de 50 m vanaf de rooilijn (woongebieden),
- de bestemming als woonreservegebied en het bijhorende ontwikkelingsperspectief,
- de watertoets en de technische bebouwbaarheid.

Landcommissies

Het is de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) die het secretariaat voor deze landcommissies waarneemt. De landcommissies hebben een rechtspersoonlijkheid en ze worden allen voorgezeten door eenzelfde voorzitter (Marnix De Vrieze, Dep OMG), die voorgedragen is door de minister. Daarnaast is ze samengesteld uit 4 leden, die voorgedragen worden door de ministers van: ruimtelijke ordening, financiën en begroting, landbouw en zeevisserij en openbare werken. De landcommissies worden dan nog aangevuld met gewestelijke en provinciale deskundigen uit de kapitaalschadecommissie; het gaat om deskundigen uit de administraties van landbouw en visserij, natuurbehoud en milieu.

De planschade die ontstaat zou 100 % vergoed worden in tegenstelling tot de vroegere 80 % van de venale waarde. Vlaanderen investeert hiervoor in totaal € 1,8 miljard tegen 2040. Vlaanderen neemt daarmee een deel van de kost op zicht, het andere deel zal de gemeente moeten ophoesten. Als een woonuitbreidingsgebied wordt omgezet naar natuur of landbouw, komt het fonds voor 1/2de tussen. Indien de grond wordt omgezet naar bos, komt het fonds voor 2/3de tussen. Het feit dat gemeentes hiervoor financieel verantwoordelijk waren in het verleden, weerhield velen ervan deze plannen ambitieus uit te voeren. De vraag is of een gedeelde kost voldoende zal zijn om dit te verhelpen.

In feite hebben de gemeentes 3 mogelijkheden: bouwen toelaten, omzetten in zachte bestemming of niets doen. Wanneer ze de woonuitbreidingsgebieden omzetten in landbouw, natuur of bos, moeten ze aan de eigenaar de planschade vergoeden. Wanneer ze niets doen en de woonuitbreidingsgebieden leeg laten staan moeten ze niets betalen aan schadevergoeding. Verwacht wordt dat veel gemeentes geen stappen zullen ondernemen voor de volgende gemeenteraadsverkiezingen (2024). Dat zorgt voor extra politieke druk en geeft actiecomités de kans zich te organiseren. Gronden die tegen 2040 niet bebouwd zijn, zullen door de Vlaamse regering als onbebouwbaar verklaard worden. Die eigenaars zullen dan ook vergoed worden vanuit de Vlaamse gelden, in plaats van de gemeentelijke gelden.

Landelijk Vlaanderen vreest echter dat hiermee aan een aantal knelpunten niet verholpen werd. Wanneer de omzetting slechts bij verkoop voorzien wordt, in plaats van op het moment van bestemmingswijziging, leidt de eigenaar die niet wenst te verkopen een kapitaalschade die niet meteen vergoed wordt. We hopen dat de regering onze bezorgdheid nu meeneemt in het nieuwe Instrumentendecreet.

Vlaanderen voorziet daarvoor een fonds dat jaarlijks € 100 miljoen kan inzetten om eigenaars te compenseren voor het waardeverlies bij bestemmingswijziging van bouwgrond naar een groene bestemming.

Woningmarkt

In de conceptnota staat het betaalbaar houden van het woonaanbod centraal. Vandaag telt Vlaanderen zo'n 72.000 ha bouwgrond en 12.700 ha woonuitbreidingsgebieden, van naar schatting 150.000 eigenaars. De woonreservegebieden (= woonuitbreidingsgebieden en specifieke reservegebieden) die nu on hold staan, kunnen nog steeds geactiveerd worden.

De gemeentes (zie ook GECORO's – gemeentelijke commissies voor ruimtelijke ordening, waar u als lid van Landelijk Vlaanderen misschien in vertegenwoordigd bent) zullen er over moeten waken dat de vrijgegeven gebieden mee ingezet worden voor betaalbaar wonen. In het kader van sociaal wonen zullen gemeentes de vrijgaven van gronden van sociale huisvestingsmaatschappijen moeten bekijken in het kader van de beleidsmatig gewenste ontwikkeling.

Kom hier te weten
of jouw grond in
woonuitbreidingsgebied ligt:

De Vlaamse regering wil nog dit jaar starten met de omzetting van 1.600 ha harde bestemmingen in watergevoelige gebieden (signaalgebieden met bouwvrije opgave) via WORG-gebieden (zie kader) en GRUP's (Gewestelijke Ruimtelijke Uitvoeringsplannen). Ook de notarissen zullen allen aangeschreven worden betreffende de beslissing van de Vlaamse regering inake de bouwvrije opgave en intentie tot aanduiding als WORG. Het is nu wachten op de goedkeuring van het Instrumentendecreet, waarna minister Demir bijkomende initiatieven zal voorleggen inzake de opmaak van GRUP's, het vrijwaren van zonevreemde bossen en een actief aankoopbeleid voor de realisatie van extra bos.

Naar verwachting zijn (binnen harde bestemmingen) gebieden met hoge natuurwaarde (ruim 7.000 ha), gebieden met hoge ecosysteemdienstwaarde (bijna 8.000 ha) en gebieden met hoge landschapswaarde (ca. 2.200 ha) de volgende gebieden die naar zachte bestemming overgaan.

Landelijk Vlaanderen overhandigde reeds een nota aan de minister inzake knelpunten ter realisatie van haar beleidsdoelen, waaronder extra bos. Landelijk Vlaanderen vraagt Minister Demir om private eigenaars actief te betrekken bij het verhelpen van deze knelpunten.

WORG

Volgens de Vlaamse Codex voor Ruimtelijke Ordening kan de Vlaamse regering gebieden aanduiden als watergevoelige open ruimte-gebieden (WORG). De Vlaamse Regering wil daarmee bebouwing in verschillende geselecteerde overstromingsgevoelige gebieden (signaalgebieden) weren.

Binnen de aangeduide watergevoelige open ruimtegebieden zijn waterbeheer, natuurbehoud, bosbouw, landschapszorg, landbouw en recreatie nevensgeschikte functies mogelijk. Er wordt geopteerd om een breed gamma aan functies die compatibel kunnen zijn met het overstromingsregime in de watergevoelige open ruimtegebieden toe te laten, maar dit beperkt zich tot volgende functies:

1. het aanbrengen van kleinschalige infrastructuur gericht op de sociale, educatieve of recreatieve functie van het gebied, waaronder sanitaire gebouwen of schuilplaatsen van één bouwlaag met een oppervlakte van ten hoogste 100 m² met uitsluiting van elke verblijfsaccommodatie;

2. het aanleggen, herstellen, heraanleggen of verplaatsen van openbare wegen en nutsleidingen. Openbare wegen en nutsleidingen kunnen aangelegd of verplaatst worden voor zover dat noodzakelijk is voor de kwaliteit van het leefmilieu, het beheer van het landschap, het herstel en de ontwikkeling van de natuur en het natuurlijke milieu, de openbare veiligheid of de volksgezondheid;
3. het aanbrengen van kleinschalige infrastructuur gericht op het gebruik van het gebied voor landbouw of hobbylandbouw;
4. handelingen die nodig of nuttig zijn om overstromingen te beheersen of wateroverlast buiten de natuurlijke overstromingsgebieden te voorkomen.

Een aanduiding als watergevoelig openruimtegebied wordt voorafgegaan door een openbaar onderzoek en heeft als gevolg dat de bij decreet vastgelegde stedenbouwkundige voorschriften (artikel 5.6.8, §3 VCRO) van toepassing worden en de voordien geldende bestemming wordt opgeheven. De eigenaars kunnen op basis van een aantal criteria conform de RUP's in aanmerking komen voor een vergoeding voor de bestemmingswijziging van hun grond.

Bouwshiffonds

Niettegenstaande spreekt de regering in haar conceptnota omtrent de bouwschift over het wegwerken van drempels en het verruimen van mogelijkheden voor functiewijzigingen. Beide in functie van verweving en kwalitatieve verdichting in harde bestemmingen. Om het ruimtebeslag actief terug te dringen worden mogelijkheden als de sloop van bijgebouw, vermindering van het volume voorzien via een nieuw bouwshiffonds.

Voor zuivere planschade kan jaarlijks tot € 5 miljoen gebruikt worden uit dit fonds. Het fonds zal ook gespijsd worden met planbateninkomsten. Het fonds zal opgericht worden onder het Departement Omgeving

Compost: het overwegen waard om je bodemkwaliteit op te krikken

Auteur: Victoria Nelissen, Koen Willekens, B3W

Compost kan heel wat voordelen bieden voor je bodem. Het is een bodemverbeteraar die zeer stabiel organisch materiaal bevat, waardoor het organische koolstofgehalte in de bodem op termijn op peil blijft of stijgt. Organische stof in de bodem ontstaat uit vers organisch materiaal zoals oogst- en plantenresten, compost, mest, enz. Micro-organismen breken dit vers organisch materiaal in de bodem af, en wanneer het daardoor onherkenbaar is geworden, spreekt men van organische stof in de bodem.

Belang van organische stof in de bodem

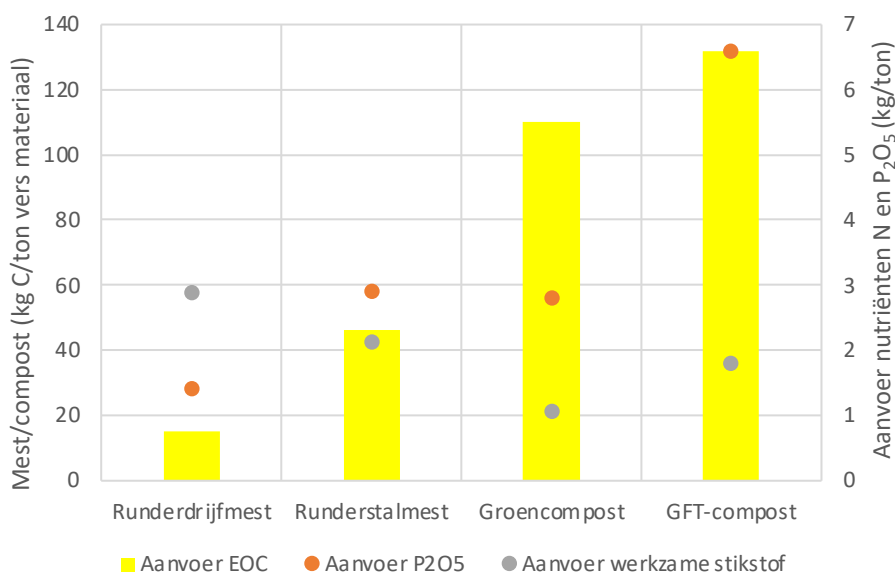
Organische stof opbouwen in je bodem is essentieel om deze gezond te houden. Het is echter een werk van lange adem en het vraagt soms heel wat puzzelwerk om maatregelen, die bijdragen aan die opbouw, in te passen in je teeltsysteem. Nochtans zijn er heel wat voordelen verbonden aan een organische stofgehalte binnen de streefzone. Organische stof heeft namelijk heel wat positieve effecten op de fysische, de chemische en de biologische bodemkwaliteit. Door de klimaatverandering wordt een goede bodemkwaliteit bovendien steeds belangrijker. Zo zorgt bodemorganische stof voor een betere sponswerking waardoor je gewas resistenter wordt tegen extreme droogte of extreme regenval. Organische stof zorgt ook voor een rijker bodemleven, waardoor onder andere je bodemstructuur erop vooruitgaat. Het is verder ook een belangrijke bron voor voedingsstoffen, werkt als buffer tegen schommelingen van de zuurtegraad (pH), slaat koolstof op in de bodem...

Maar organische stof opbouwen in de bodem is geen makkelijk werkje dat je op korte termijn klaart. Het vraagt een doorgedreven investering in je bodem en het duurt een tijdje voor je resultaat ziet: het is een traag proces, dat je in rekening moet brengen bij de

planning van je landbouwactiviteiten. Bemesting, teeltrotatie, diepte van bodembewerking en het aantal bodembewerkingen hebben elk een invloed op het gehalte aan organische stof in de bodem. Werken op deze 3 vlakken geeft het beste resultaat.

Compost biedt enkele voordelen ten opzichte van de klassieke organische bemesting met dierlijke mest. Zo is compost zeer efficiënt om duurzaam koolstof vast te leggen in de bodem: het blinkt uit in de aanbreng van effectieve organische koolstof (EOC). EOC is de hoeveelheid koolstof in organische stof afkomstig van de bemesting één jaar na toediening ervan, waardoor wordt bijgedragen aan de opbouw van organische stof in de bodem. Figuur 1 toont hoeveel meer effectieve organische koolstof groen- en GFT-compost kunnen aanbrengen in vergelijking met runderdrijfmest en -stalmest. Bovendien bevat compost relatief minder fosfor per EOC-eenheid die je aanlevert, wat een voordelig kenmerk is. Meststoffen met een hoge concentratie fosfor beperken immers de aanvoer van organisch materiaal.

” Meststoffen met een hoge concentratie fosfor beperken de aanvoer van organisch materiaal.

Figuur 1
Aanlevering van effectieve organische koolstof, fosfaat en werkzame stikstof uit runderdrijfmest, runderstalmest, groencompost en GFT-compost (Bron: Brochure 'Organische stof in de bodem: Sleutel tot bodemvruchtbaarheid', ALBON, 2014).

Mogelijkheden binnen de geldende wetgeving

Traditionele organische bemesting bevat heel wat fosfor. Bij mestvormen met relatief veel fosfor – zoals vloeibare varkensmest maar ook runderstalmest – wordt de hoeveelheid die je mag aanbrengen sterker beperkt door de fosfaatnorm dan door de norm voor werkzame stikstof. De fosfornormering kan dus de aanvoer van organisch materiaal beperken. Indien helemaal geen dierlijke mest in de compost is verwerkt, waardoor compost niet als dierlijke mest wordt beschouwd, hoef je geen rekening te houden met de norm van 170 kg dierlijke stikstof per ha. De mestregelgeving stelt verder dat, als een landbouwer gecertificeerde GFT- of groencompost op een perceel gebruikt, hij maar 50 % van de hoeveelheid P2O5 van die compost in rekening moet brengen in de mestbalans.

Meer dan alleen een koolstofbron

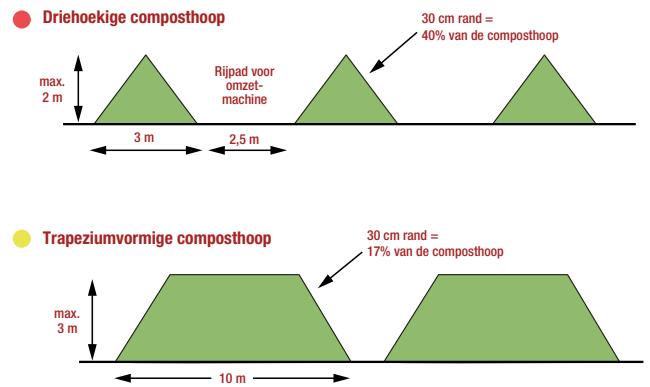
Compost is niet alleen een goede koolstofbron, het is een bodemverbeteraar die je bodem heel wat kan bieden. Zo bevat compost alle nutriënten die een gewas nodig heeft, en kan het vanuit de aangebrachte organische stof stikstof naleveren aan je gewas via het proces van mineralisatie. Zo kan je ook wat geld besparen op kunstmest. Nu de kunstmestprijzen hoge toppen scheren, zijn die kleine besparingen mooi meegenomen. Verder heeft compost ook een bufferend effect op de pH dankzij de zuurbufferende eigenschappen en de calciumcarbonaat in compost. Bovendien bevat compost ook nuttige bodemorganismen die de biologie in je bodem vooruithelpen met bijkomende voordelen zoals gewasbescherming.

Figuur 2
Een dosis compost van 15 ton/ha om de drie jaar op een perceel toedienen is een mooie dosis. Als landbouwer behoud je zo ook nog genoeg mestafzetruimte (Bron: ILVO).

Hoe verloopt het composteringsproces?

GFT-/groencompost is een product dat ontstaat door aerobe (met zuurstof) microbiële afbraak en omvorming van plantaardige resten (bijvoorbeeld groenten, fruitschillen, grasmaaisel, bladeren, snoeihout...). Voor een goed composteerproces moet de mengverhouding 'bruine – groene' grondstoffen in evenwicht zijn. 'Bruine' stromen zijn koolstof- en structuurrijke stromen zoals de houtige fracties van groenafval, houtsnippers, stro... 'Groene stromen' daarentegen zijn stikstofrijke stromen met een laag droge stofgehalte zoals oogstresten van groenten en fruit, bermmaaisel... Door een goede verhouding tussen deze stromen verkrijgt je o.a. een goede vochtigheidsgraad, die je eventueel nog kan bijsturen door extra water toe te voegen. Verhaksel- of shredderinstallaties worden gebruikt om vooral

Figuur 3 Composthoop-basisvormen in het professionele circuit (Bron: www.vlaco.be)

het grove bruine, houtige materiaal te verkleinen. Op die manier vergroot je het aantastingoppervlak voor de micro-organismen.

In het professionele circuit worden twee composthoop-basisvormen toegepast (Figuur 3):

1. de lage driehoekige hopen (rillen)
2. de brede trapeziumvormige hopen (tafels)

WILLY GROUP
NAESSENS

- Industriële complexen
- KMO-gebouwen
- Logistieke ruimtes
- Winkelcomplexen
- Kantoren
- Zwembaden

www.willynaessens.be

” **Het eindresultaat van het composteringsproces is een donkerbruin tot bijna zwart kruimelig materiaal dat naar bosgrond ruikt.**

Figuur 4 Boerderijcompostering: de omzetmachine keert de compost (Bron: ILVO)

In geval van boerderijcompostering wordt er gewerkt met rillen, langwerpige hopen met beperkte dwarsdoorsnede (Figuur 4), en kan er eventueel ook dierlijke mest worden bijgemengd. Voldoende zuurstofbeschikbaarheid is essentieel voor een goed verloop van het composteringsproces. De temperatuur in de hoop loopt al snel op tot 55-70 °C. Omdat het composteringsproces zuurstof verbruikt, met dus vrijstelling van CO₂, en er ook veel verdamping is, is het nodig om de compost te beluchten en water te geven. Landbouwers doen dit met een omzetmachine (compostkeerder), die de compost ‘keert’ (en dus belucht) en ook water kan bijgeven. Een belangrijk voordeel van het com-

posteringsproces is dat de onkruidzaden hun kiemkracht verliezen en pathogene organismen afgedood worden door de hoge temperatuur (55-70°C) in combinatie met een hoge vochtigheid. Er ontstaat een ‘gehygiëniseerd’ materiaal. Een groencompostering vindt doorgaans plaats in open lucht, een GFT-compostering vindt altijd plaats in een gesloten hal. Boerderijcompostering kan te velde gebeuren.

Het eindresultaat van het composteringsproces is een donkerbruin tot bijna zwart kruimelig materiaal dat naar bosgrond ruikt en dat een hoog gehalte stabiel organisch materiaal, nutriënten en nuttige bodembioogie bevat: compost. Vraag aan de leverancier

zijn keuringsattest afgeleverd door VLACO (vereniging van overheden en bedrijven die organisch-biologisch afval verwerken) en eventueel een analyseverslag van de betreffende batch. Het organische stofgehalte in samenhang met rijpheid van de compost is een van de belangrijke parameters.

Aandachtspunten bij gebruik van compost

Met de zoutconcentratie van compost moet je opletten. Vooral GFT-compost heeft een hoog zoutgehalte (EC). Wanneer je er grote hoeveelheden (bijvoorbeeld 45 ton/ha) per keer van toepast, kan dit voor problemen zorgen. Werk daarom met lagere dosissen per keer en werk goed onder. Bij een toedieningsdosis van 15 ton/ha treden er normaal geen problemen op. Als je deze dosis om de 3 jaar toepast, heeft het gebruik van compost veel minder invloed op de gebruiksruimte voor nutriënten.

” **Een belangrijk voordeel van het composteringsproces is dat de onkruidzaden hun kiemkracht verliezen en pathogene organismen afgedood worden.**

Ook de rijpheid van je compost is een aandachtspunt. Onrijpe compost toepassen voor zaai kan ervoor zorgen dat een deel van de stikstof die je toepast naar de nog op gang zijnde vertering van je compost gaat. Hierdoor vergroot de kans dat je gewas niet altijd voldoende stikstof kan opnemen. In geval van een teelt van een groenbedekker is dat minder problematisch, zeker als de minerale stikstofrest na de hoofdteelt relatief hoog is. Gecertificeerde compost voor landbouwers is normaal gezien afgerijpt, maar hier en daar worden er nog problemen mee gerapporteerd. Wil je je landbouwgrond verrijken met compost, koop deze dan best enkele maanden op voorhand aan. Zo kan je eventueel onrijpe compost eerst nog enkele maanden laten afrijpen.

Bronnen: Het B3W-infoboekje ‘Thematisch uitwisselingsmoment: Compost integreren in jouw bedrijfsvoering’ (beschikbaar op de website www.b3w.vlaanderen.be) VLACO, vereniging van overheden en bedrijven die organisch-biologisch afval verwerken (www.vlaco.be).

! Een grond kopen waarop een Vlaams recht van voorkoop rust? Neem contact op met Landelijk Vlaanderen voor een overeenkomst is getekend.

Erfgoed

Introductie tot hoogstamboomgaarden

Auteur: Margot Leemans

Grimbergen Lierbaan hoogstamboomgaard. Modellicentie voor gratis hergebruik, CC BY 4.0, Onroerend Erfgoed.

Hoogstamboomgaarden in Vlaanderen

De biologische waarderingskaart definieert de karteringseenheid hoogstamboomgaard (kj) als een aanplant van hoogstammige fruitbomen in graslanden met verspreide biologische waarden. Hoogstammige fruitbomen onderscheiden zich van de – veel voorkomende – laagstammige fruitbomen door onder anderen de takvrije stamlengte. Bij hoogstammige fruitbomen varieert deze tussen de 180 en 230 cm, terwijl die bij laagstammige fruitbomen kleiner is dan 100 cm. Ook de waardering van het grasland tussen hoog- en laagstammige fruitboomgaarden verschilt. Laagstammige fruitbomen worden dichter bij elkaar geplant en hebben bijgevolg vaak een minder biologisch waardevol grasland dan hoogstamboomgaarden.

In totaal bedekken hoogstamboomgaarden in Vlaanderen een oppervlakte tussen 7.500 en 12.000 ha, met de hoogste concentraties in Haspengouw en in het Pajottenland. Zowel op ecologisch als op historisch, cultureel en landschappelijk vlak hebben hoogstamboomgaarden een belangrijke waarde.

Historische, culturele en landschappelijke waarde

De ontstaansgeschiedenis van de meeste Vlaamse hoogstamboomgaarden gaat terug tot de 19de eeuw, wanneer de commerciële fruitteelt zijn intrede maakte. De combinatie van fruitteelt en veeteelt werd – onder invloed van zowel de graancrisis als de overheid – een populaire landbouwteelt en gaf aanleiding tot het ontstaan van hoogstammige fruitbomen met een onderliggende kruiddlaag die werden omringd door een haag ter omheining van het vee.

Na de Tweede Wereldoorlog daalde het aandeel van hoogstamboomgaarden echter aan een snel tempo. Dit voornamelijk door de vervanging van de hoogstammige fruitbomen door laagstammige boomgaarden, die economisch interessanter waren voor de landbouwers. Bij deze was het plukken van fruit en het snoeien van de takken gemakkelijker, en werd er sneller een grotere opbrengst gegenereerd.

Desondanks geven de hoogstamboomgaarden die vandaag de dag nog steeds (deels) bestaan ons interessante inzichten in hoe het leven van onze overgrootouders er uit zag. Ze illustreren teelttechnieken die vroeger veel voorkomend waren en welke teelten succesvol gecombineerd werden. Bovendien draagt dit landschapselement bij tot een gevarieerde en unieke open ruimte waar iedereen van kan genieten.

Ecologische waarde

Op de biologische waarderingskaart krijgen hoogstamboomgaarden een waardering die varieert van 'biologisch minder waardevol' tot 'biologisch waardevol'. Deze waardering wordt bepaald door zowel het onderliggende grasland, als door de leeftijd en de ontwikkeling van de boomgaard zelf.

De overblijvende hoogstamboomgaarden – voor het merendeel appel-, peren-, kersen-, krieken-, pruimen- en notenbomen – bestaan vaak uit oude en waardevolle soorten die een enorme variëteit in eigenschappen vertonen. Landbouwers selecteerden typische streekassen die het beste aansloten bij hun persoonlijke voorkeur, die aangepast waren aan de lokale bodem of die een weerstand hadden tegen bepaalde plagen

en ziekten. Het brede spectrum aan kleuren, smaken, vormen, resistenties en vele andere karakteristieken, worden vandaag nog steeds gebruikt in de veredeling voor laagstammige fruitbomen.

Door de combinatie van fruitbomen met grasland en hagen, zijn deze landschapselementen ecosystemen vol leven. Vogels, insecten, kleine zoogdieren zoals de egel, de eikelmuis of de das, en nog vele andere organismen verstoppen zich in de hagen, tussen de bomen, of in holtes in de oudere fruitbomen, en genieten van het (afgefallen) fruit en de aangename omgeving. Bovendien komen er in de graslanden van sommige hoogstamboomgaarden zeldzame planten- en paddenstoelsoorten voor, te verklaren door de mindere (of niet bestaande) bemesting.

Net zoals onder andere bermen, dijken, hagen, holle wegen, sloten en poelen worden hoogstamboomgaarden binnen het natuurdecreet ingedeeld als 'kleine landschapselementen'. Deze elementen vormen groene corridors die het mogelijk maken voor fauna en flora om zich tussen de verschillende natuurgebieden binnen het landschap te verplaatsen en verspreiden.

Erfgoedwaarde & onroerenderfgoedrichtplan

Desondanks zijn verschillende relevante functies, gaat het aantal hoogstamboom-

Diepenbeek Hoogstamboomgaard. Modellicentie voor gratis hergebruik, CC BY 4.0, Onroerend Erfgoed.

gaarden in Vlaanderen nog steeds achteruit. Enerzijds bevinden de boomgaarden zich vaak nabij bebouwing en ondervinden ze een grote druk van de almaar toenemende verstedelijking. Anderzijds zijn ze vaak gelegen op landbouwgronden waar landbouwers hun vee laten grazen. Door de grote kost die het onderhoud van deze fruitbomen met zich meebrengt is het voor deze landbouwers echter vaak niet economisch interessant om in deze boomgaarden te investeren. Om dit waardevolle landschapselement te beschermen, kunnen hoogstamboomgaarden met een erfgoedwaarde worden opgenomen in de inventaris van onroerend erfgoed en worden beschermd als monument, landschap of stads- of dorpsgezicht.

Bovendien werd in 2019 het onroerenderfgoedrichtplan – gedefinieerd als een instrument om erfgoed te behouden en te ontwikkelen voor de toekomst – voor de hoogstamboomgaarden in Haspengouw goedgekeurd. Dit richtplan met als doelstelling ‘we willen hoogstambomen koesteren als waardevolle streekeigen landschapselementen en samen werken aan een duurzame verankering van hoogstamboomgaarden in een dynamisch landschap’ stelde 8 ambities op rond het behoud, beheer en beleid van hoogstamboomgaarden in Haspengouw en Voeren.

S.n. (1995) Hoogstamboomgaard met veekeeringshaag. Modellicentie voor gratis hergebruik, CC BY 4.0, Onroerend Erfgoed.

In de wetgeving

Binnen bepaalde juridisch kaders hebben hoogstamboomgaarden een plaats, veelal afhankelijk van het aanwezige type grasland. Onderstaande overzicht duidt de belangrijkste decreten of richtlijnen, waarin hoogstamboomgaarden al dan niet worden vermeld.

Bosdecreet

Hoogstamboomgaarden zijn niet onderworpen aan het bosdecreet.

Habitatrichtlijn

Wanneer het aanwezige graslandtype niet gespecificeerd is, zijn hoogstamboomgaarden geen habitattypen dat wordt vermeld in bijlage 1 van de habitatrichtlijn.

Mestdecreet

De bemestingsnormen of mestbeperkingen die van toepassing zijn in hoogstamboomgaarden zijn volledig afhankelijk van het aanwezige graslandtype.

Natuurdecreet

Zoals eerder vermeld, worden hoogstamboomgaarden in het natuurdecreet ingedeeld als kleine landschapselementen. Dit houdt in dat het wijzigen van hoogstamboomgaarden – in bepaalde gebieden – onderworpen is aan de omgevingsvergunningplicht. Specifieker, een ‘omgevingsvergunning voor de wijziging van kleine landschapselementen’.

Bovendien gelden er bijkomende maatregelen als het onderliggend grasland een soortenrijk permanent grasland is. In dat geval geldt – afhankelijk van het gebied – een verbod op de wijziging van een historisch permanent grasland, of is de wijziging onderworpen aan de omgevingsvergunning-

plicht. Specifieker, een ‘omgevingsvergunning voor de wijziging van vegetaties’.

Erfgoeddecreet

Ook in het Onroerenderfgoeddecreet worden hoogstamboomgaarden ingedeeld onder kleine landschapselementen. Wanneer ze opgenomen zijn in een beschermingsbesluit mag je ze niet wijzigen zonder toestemming van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Zelf een hoogstamboomgaard onderhouden of aanplanten

Naast de oude ‘traditionele hoogstamboomgaard’ waar hoogstammige fruitbomen worden gecombineerd met veeteelt bestaan er vandaag de dag meerdere populaire alternatieven, zoals bijvoorbeeld de combinatie met speelzones, picknick zones of andere landbouwteelten zoals groenten- of akker-teelt (ook agroforestry genoemd).

Voor een ‘gezonde’ boomgaard is een grondig onderhoud - waar de vele kilo's fruit worden geoogst en niet de kans krijgen om te rotten – cruciaal. Om de fruitpluk te ondersteunen, ontwikkelden de Regionale Landschappen het platform goedgeplukt.be. Op dit platform worden eigenaars van hoogstamboomgaarden in contact gebracht met mensen die graag mee willen komen plukken, of die op zoek zijn naar lekker en lokaal fruit.

Naast het beheren en herstellen van hoogstamboomgaarden, worden er per jaar – door onder anderen de Regionale Landschappen – 100-den hoogstammige fruitbomen aangeplant. Bij het aanplanten van een nieuwe hoogstamboomgaard moet er uiteraard rekening gehouden worden met meerdere factoren.

Hierbij enkele vragen die je zeker moet stellen voor je zelf aan de slag gaat:

- Is de bodem van je perceel geschikt voor het planten van een hoogstamboomgaard of moeten er voorbereidingen getroffen worden? Welke soorten doen het goed op bodems met dezelfde karakteristieken als de jouwe? De ideale bodems voor hoogstammige fruitbomen zijn ontwaterde zandleem- of leembodems.
- Welke fruitsoorten en rassen wil je planten? Denk hierbij aan typische fruitrassen uit jouw streek die je het lekkerste vindt, de maand wanneer je liefst fruit wilt kunnen oogsten, de bloesems die je het mooiste vindt. . .
- Welke plantafstanden moet je respecteren voor je gekozen fruitsoorten? Zo hebben bv. kersenbomen een plantafstand van 12 x 12 m, maar perenbomen een plantafstand van 8 x 8 m.
- Is er een goede bestuiver in de nabije omgeving aanwezig?
- Hoe gaat je de bomen beschermen tegen dieren?
- Ga je een haag plaatsen rondom je hoogstamboomgaard?
- Hoe ga je in de toekomst je hoogstamboomgaard beheren? Denk hierbij aan snoeien en het aandacht hebben voor symptomen van verdroging, ziekten, plagen en andere schade.

Kansen voor productief kruidenrijk grasland

Auteur: Valérie Vandenabeele

Bronnen: WUR (<https://edepot.wur.nl/525897>), VLM (Vlaamse Landmaatschappij), webinar Pure Graze

Gewoonlijk denkt men bij een grasland aan een perceel waar slechts 1 kleur en vorm van gras als een groen tapijt de grond bedekt. Voor productieve weides wordt de grond vrij gemaakt van onkruiden en wordt deze nadien uniform ingezaaid met (veelal Engels) raaigras. Om zo'n weide onkruidvrij te houden, investeert men best wat kosten en tijd, maar vaak zijn ook onkruidbestrijders nodig. Steeds meer landbouwers gaan vandaag experimenteren met kruidenrijke alternatieven, die minder intensief te beheren zijn. Maar zijn die ook even productief en kostenefficiënt?

Hogere productie onder drogere omstandigheden

Grassen hebben over het algemeen een vrij oppervlakkig wortelstelsel, daarom zijn ze ook gevoelig voor droogtestress. Bovendien ontwikkelen hun wortels nog meer aan de oppervlakte wanneer er vaak kort gemaaid wordt. Dit is ook de reden waarom gazons er bij de minste droogte geel bij liggen. Kruiden als rode klaver en cichorei hebben een diepere worteling en kunnen bij droogte langer vocht opnemen dan grassen. Bij proeven door Wageningen universiteit bleek dat kruidenrijke mengsels met drijfmest, maar zonder kunstmest, een hogere productie halen dan Engels raaigras. Veldproeven met verschillende mengsels tonen ook aan dat het aandeel gras in een snede vermindert bij droogte. M.a.w. de diversiteit aan kruiden zorgt voor een natuurlijke risicospreiding bij extremere weersomstandigheden, waarbij kruiden de overhand gaan nemen op het moment dat

de grassen niet voldoende meer kunnen groeien. Kruidenrijke graslanden zijn dus automatisch meer droogteresistent en beter gebufferd tegen klimaatveranderingen.

Ongewenste kruiden?

Men kan zich de vraag stellen hoe men ongewenste kruiden kwijt raakt, want bestrijdingsmiddelen inzetten in kruidenrijke graslanden is niet mogelijk in tegenstelling tot graslanden. De literatuur stelt echter dat in productieve kruidenrijke percelen minder ongewenste kruiden staan dan in zuivere graslanden. Ze krijgen daar ook minder kansen om door te breken omdat de ingezaaide kruiden sneller de plaatsen invullen die anders ongewenste kruiden zouden innemen. Proefonderzoek bevestigt dit.

In productieve kruidenrijke graslanden staan minder ongewenste kruiden.

Voederwaarde

Natuurlijk is een grasland pas productief als de voederwaarde goed zit. Testen aan de Universiteit van Wageningen analyseerden 3 types productief kruidenrijk grasland, een extensief kruidenrijk grasland en Engels raaigras. Daaruit bleek dat de droge stof-waardes van de kruidenrijke varianten gelijkwaardig waren aan die van Engels raaigras. De percentages ruw eiwit van kruidenrijke graslanden zijn zelfs duidelijk hoger dan die van Engels raaigras, dat naast drijfmest ook nog met kunstmest is bemest (resulterend in een extra kostprijs). Daarnaast zijn ook de gehalten koper en zink hoger in de kruidenrijke mengsels. In een studie van Wageningen Universiteit berekende men dat de kostprijs van dergelijke natuurinclusieve landbouwworm gemiddeld 0,08 tot 0,15 €/L melk lager ligt vergeleken met het gemiddelde bij andere melkveehouders.

Pre-ecoregelingen

Het Departement Landbouw & Visserij biedt landbouwers in afwachting van het nieuwe GLB (globaal landbouwbeleid) de mogelijkheid een contract van pre-ecoregeling af te sluiten. Landbouwers krijgen daarbij een vergoeding van maximaal 350 €/ha voor de inzaai van kruidenrijke graslanden. De kruiden waarvan men minstens 2 grassen, kruiden en vlinderbloemigen moet inzaaien zijn de volgende:

De grassen in het graskruidenmengsel zijn minstens 2 of meerdere van onderstaande soorten:

- Engels raaigras (*Lolium perenne*)
- Beemdlangbloem (*Festuca pratensis*)
- Frans raaigras (*Arrhenatherum elatius*)
- Italiaans raaigras (*Lolium multiflorum*)
- Kropaar (*Dactylis glomerata*)
- Festulolium (*Festulolium*)
- Rietzwenkgras (*Festuca arudinacea*)
- Timoteegras (*Phleum pratense* subsp. *Pratense*)
- Veldbeemdgras (*Poa pratensis*)

De kruiden in het graskruidenmengsel zijn minstens 2 of meerdere van onderstaande soorten:

- Wilde chicorei (*Cichorium intybus*)
- Duizendblad (*Achillea millefolium*)
- Kleine pimpernel (*Sanguisorba minor*)
- Smalle weegbree (*Plantago lanceolata*)
- Karwij (*Carum carvi*)
- Peterselie (*Petroselinum crispum*)
- Wilde peen (*Daucus carota*)
- Venkel (*Foeniculum vulgare*)

De vlinderbloemigen in het graskruidenmengsel zijn minstens 1 of meerdere van onderstaande soorten:

- Hopklaver (*Medicago lupulina*)
- Rolklaver (*Lotus corniculatus*)
- Luzerne (*Medicago sativa*)
- Rode klaver (*Trifolium pratense*)
- Gele honingklaver (*Melilotus officinalis*)
- Basterdklaver (*Trifolium hybridum*)
- Wondklaver (*Anthyllis vulneraria*)
- Witte klaver (*Trifolium repens*)
- Esparcette (*Onobrychis viciifolia*)

Biodiversiteit

Natuurlijk brengen kruidenrijke graslanden ook meer biodiversiteit met zich mee. Ze zorgen voor meer bodemleven, meer lucht in de bodem en meer organische stof. De plantendiversiteit brengt ook meer insecten mee, en het geheel is ook een verbetering voor kleinwildsoorten.

Kenmerken van de grassen

- **Engels raaigras** geeft structuur aan het mengsel en vormt goede zoden. Het heeft wel nood aan een rijke bodem en voldoende bemesting om een hoge opbrengst te geven.
- **Frans raaigras** of gewone glanshaver die vooral op kleigrond goed groeit leent zich best voor hooiland, maar is niet geschikt voor beweiding. De smaak laat te wensen over door bitter smaakstoffen.
- **Italiaan raaigras** heeft een minder dichte zode dan Engels raaigras en wordt beter ingezet voor maaien dan voor beweiding, hoewel koeien het zeer lekker vinden. Kortdurende beweiding kan en het geeft een zeer hoge opbrengst. Het wordt ook onder graan ingezaaid voor gebruik als groenbemesting en groenvoeder.
- **Festulolium** is een kruising tussen Engels raaigras en Rietzwenkgras met een hoge opbrengst.
- **Veldbeemd** groeit al vroeg in het seizoen en verdraagt als gras ook goed droogte.
- **Timotee** komt best tot zijn recht op zware gronden en is ook erg voedzaam voor de koeien.
- **Beemdlangbloem** is een zeer productief gras dat goed verteert.
- **Rietzwenk** heeft een diepgaande beworteling en heeft een lang groeiseizoen.
- **Kropaar** is ook hoog productief en kan ook goed tegen droogte.

MEERSMAN & VAN KEER

ADVOCATENASSOCIATIE

- ▶ Eigendomsrecht - Recht van uitweg
- Erfdienstbaarheden
- ▶ Landbouwrecht en de Pachtwet
- ▶ Milieurecht - Milieuvergunningen
- ▶ Erfrecht en overdracht van het
familiale landbouwbedrijf
- ▶ Dieren: Koop - Verkoop
- Aansprakelijkheid

Willem Tellstraat 22, B-9000 GENT
meersman.vankeer@adv-mvk.be

Tel. 09 225 80 30

www.adv-mvk.be

Kruidenapotheek

Van kruiden is geweten dat ze medicinale effecten hebben. Hierna een overzicht van de kruiden die interessant zijn voor productieve kruidenrijke graslanden.

- **Kleine pimpernel** is goed voor hart en nieren.
- **Cichorei** kan – de ene bij de andere variant – wat houterig en bitter zijn, waar je best rekening mee houdt in een graasregime. Anders bevat cichorei veel mineralen en vitamines, stimuleert het de spijsvertering en werkt het goed tegen parasieten.
- **Peterselie** helpt tegen nier- en darmproblemen en verbetert ook de vruchtbaarheid. Belangrijk voor de peterselie is wel dat de bodem goed voorbereid is.
- **Karwij** bevordert de vertering door positief in te werken op de darmbacterieflora en helpt ook tegen parasieten.

Weegbree

- **Smalle weegbree** is eveneens rijk aan vitamines, verbetert de stofwisseling en verlaagt bovendien de uistoot van emissies door vorming van lachgas
- **Duizendblad** bevat nog het meeste eiwitten en kan goed tegen droogte.
- **Wilde peen** is rijk aan caroteen en vitamine B. Het groeit minder goed op arme zandgronden en zware klei.
- **Venkel** groeit krachtig, kruidig met licht bittere nasmaak. Het groeit optimaal op voedzame grond.

Wilde peen

arme gronden en helpt bloedingen stoppen.

- **Gele honingklaver** is een hoog productieve klader met ook een groot wortelstelsel en positief voor het bodemleven, maar je wil er niet te veel van, want de klaver heeft een beperkte giftigheid.
- **Luzerne** heeft zeer lange penwortels (tot 10 m) en is ook heel gezond voor koeien die afgemest worden en pas gekalfd hebben.
- **Esparcette** verdraagt de koude goed en werkt als ontwormingsmiddel.
- **Hopklaver** gedijt beter in wat vochtigere gebieden.
- **Rolklaver** gedijt beter in drogere gebieden en kalkhoudende bodems en is bovendien ook een belangrijke waard voor diverse solitaire bijen en hommels.

Stripgrazen

Kruidenrijke graslanden worden best beweid via een systeem van stripgrazen, waarbij de kruiden de tijd krijgen om te herstellen en hun wortelstelsel te ontwikkelen en te bloeien. De grasproductie is hoger dan wanneer je werkt met gewone standweides. Stripgrazen betekent concreet dat de weide opgedeeld wordt in kleinere stukken. Dit kan met tijdelijke hekken of raster-spinnen die de landbouwer makkelijk kan verzetten. Van zodra het vee de helft heeft begraasd, verplaats je ze naar het volgende stuk. Afhankelijk van de weide, doe je dit soms enkele keren per dag. Het vee verkiest immers eerst de lekkerste stukken en die wil je niet uitputten. Afhankelijk van tijd en weer hebben de planten 20 tot 60 dagen tijd nodig om te herstellen alvorens ze terug begraasd kunnen worden. Bovendien zorgt ook de betreding van het vee voor stress op de planten. Door het vee steeds op te schuiven, hebben de dieren steeds voedsaam en lekkere gewassen ter beschikking en kunnen ze eten wat ze nodig hebben. Laat het vee pas starten op de weide net voor de gewassen in bloei komen (max. 5% bloei, vaak de mei-maand), zo blijft het kruidenrijke grasland een optimale groei kennen.

De weiden kunnen ook gemaaid worden, waarbij wordt aangeraden om niet korter dan 12-15 cm te maaien. Op deze hoogte krijg je optimale hergroei van alle soorten en finaal haal je op het eind meer droge stof van je weiland.

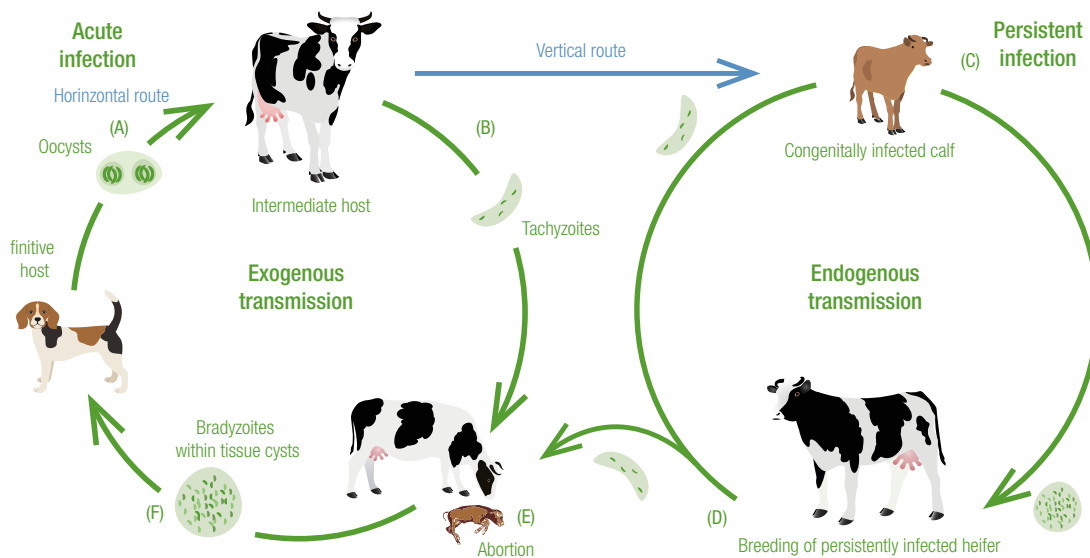
Ga voor je van start gaat zeker ook informatie inwinnen bij een ervaringsdeskundige.

Honden aan de leiband tegen abortus bij vee

Auteur: Valérie Vandenabeele - Bronnen: www.dgz.be, Landbouwleven

Het lijkt banaal, maar toch zijn er tal van redenen waarom (gemeentebesluiten, natuurdecreet) zowel overheden als private eigenaars honden aan de lijband willen. Vaak hoor je wandelaars met enige trots zeggen dat hun lieveling goed opgevoed is, niet bijt, niet wegloopt ... Ondertussen is die viervoeter dan vaak links en rechts van het pad af gegaan om te snuffelen, loopt die eventjes het bos in, gaat eens gedag zeggen in een weide en ja, heeft de hond zijn behoefte net ook daar gedaan. Op die plek kan toch niemand lopen, dus niemand kwaad gedaan, toch? Dit is dan buiten Neospora gerekend.

Wat is Neospora?

Wel het is dan hopen dat er geen schadelijke micro-organismen in de uitwerpselen verborgen zitten. Neospora is één van die schadelijke parasieten en volgens het FAVV (Federaal Agentschap voor de Voedselveiligheid) een belangrijke oorzaak van abortus bij koeien! Deze eencellige parasiet vertoont nauwelijks of geen andere ziekteverschijnselen. Maar drachtige dieren die er mee in contact komen, kunnen geconfronteerd worden met vroeggeboortes, misvorming van de foetus of totale verwerping. Voor de ziekte bestaat voornamelijk geen geneesmiddel (ook niet preventief). Vermijden van elk contact is dus de enige oplossing. Willen we de aanwezigheid van koeien in de wei zonder daarbij kalfjes te verliezen, dan moeten we ervoor zorgen dat hondenuitwerpselen (zelfs restanten na het oprapen) met koeien niet in contact kunnen komen.

Waarom zijn net honden zo'n gevaar?

Honden zijn eindgastheer in de levenscyclus van de Neospora-parasiet. Zelf ondervinden

ze geen hinder, ze weten zelfs niet dat ze met de parasiet geïnfecteerd zijn. Andere soorten zoals vogels of vossen zijn niet besmettelijk. Honden kunnen besmet worden wanneer zij besmet weefsel opnemen (vb. kadaver of rauw vlees). De parasieten ontwikkelen zich tijdens een 10-tal dagen in de eindgastheer (de hond) tot een volwassen stadium, waarna ze gedurende 3-4 weken besmettelijke eitjes via de hondenuitwerpselen uitstoten. Zo kunnen ze in het gras, in de bodem of in het drinkwater terecht komen, waar koeien ze terug opnemen. De eitjes van Neospora kunnen trouwens tot een jaar lang overleven, zelfs in voederkuilen of mestputten.

Hoe groot is het probleem?

Uit onderzoek volgens het zogenaamde Abortusprotocol (een protocol dat men volgt om na te gaan waaraan een abortus te wijten is) van het FAVV blijkt dat meer dan 10% van alle verwerpingen bij Belgische koeien met grote waarschijnlijkheid aan Neospora caninum te wijten zijn. In 2019 waren in Bel-

gië meer dan 60% van de bedrijven besmet met Neospora, en meer dan 10% van de dieren geïnfecteerd. Het is dus zeker geen randfenomeen, maar een reëel risico.

Hoewel de externe overdracht (van de Neospora-eitjes) via honden courant is, blijft Neospora in circulatie in bedrijven via de overdracht van rund of kalf. De kalveren die overleven zijn in 80% van de gevallen zelf Neospora-drager en blijven dit levenslang. Als tussengastheer kunnen runderen echter geen besmette eitjes produceren en elkaar ook niet besmetten. Ook geslachtelijke overdracht van stier naar koe blijkt niet mogelijk.

Omdat de ziekte kan leiden tot hoog oplopende kosten, is Neospora ook opgenomen in de lijst van koopvernietigende gebreken bij vrouwelijke runderen. Concreet betekent dit dat een koper die Neospora vaststelt bij een aangekocht rund, binnen 30 dagen na aankomst van het dier een rechtsvordering kan instellen op basis van een koopvernietigend gebrek.

Natuur

Soort in de kijker

Rietgans (*Anser fabalis sensu lato*)

Classificatie: vogels, grijze ganzen

Statuut: niet bedreigd, soortenbesluit categorie 2 en 4

Lengte: 68 – 70 cm

Gewicht: 1,7 – 4 kg

Verenkleed: donkerbruine boven rug en kop, snavel oranje-geel met zwarte aan de basis, oranje-gele poten.

Geluid: hoger gehak dan kleine rietgans, doch minder luidruchtig

Wintergast: vanaf begin oktober tot maart, occasioneel een broedgeval

Verspreidingsgebied: broedt in Scandinavië en Noord-Rusland, overwintert zuidelijk tot Midden- en West-Europa.

Leefgebied: moerassige plaatsen vnl. langs polders, weilanden en akkers met voedselresten

Voeding: oogstresten van bieten, maïs en aardappelen.

Levenswijze: leeft in groep, monogame koppels voor het leven

Voortplanting: nieuwe koppels vormen in de winter, eileg in de zomer

Nest: 4-6 eieren, die na 27-29 dagen uitkomen

Ontwikkeling: tot 2,5 maand afhankelijk van de ouders

Volwassen leeftijd: 3 jaar

Beheer: laten liggen van oogstresten in de winter

De rietgans is een verzamelnaam voor 2 ondersoorten: de taigarietgans en de toendrarietgans. Beide ganzen splitsten zich 2,5 miljoen jaar geleden, maar kwamen 60.000 jaar geleden terug in contact met een hoge mate van genetische uitwisseling. Er bestaat vandaag geen consensus onder wetenschappers over de juiste indeling.

Smient (*Anas penelope*)

Classificatie: vogel, grondeleend

Statuut: niet bedreigd, soortenbesluit categorie 2 en 4

Lengte: 42 – 52 cm

Gewicht: 0,5 – 1 kg

Verenkleed mannetje: kastanjebruine kop met geelbruine kruin, grijze veren met witte vleugelstreep en roze borst. In vlucht te herkennen aan witte streep op voorvleugel, groene vleugelspiegel

Verenkleed vrouwtje: klein met korte blauwgrijze snavel met zwarte punt, bruin gespikkelde kop, bruine dekveren en rossig-bruine flanken, witte buik en groene vleugelspiegel

Geluid: uwiep-roep mannetje en snorrend geluid vrouwtje

Wintergast: in het najaar, schaarse broedgevallen

Verspreidingsgebied: zomer in Noord-Scandinavië en Siberië, najaar trek naar het zuiden

Leefgebied: open moerasgebieden, natte graslanden, polders

Voeding: gras en waterplanten

Levenswijze: in grote groepen

Voortplanting: zomer

Nest: op grond nabij water, 6-9 egaal roomkleurige eieren

Ontwikkeling: komen uit na 24 dagen

Volwassen leeftijd: 1-2 jaar

Beheer: in stand houden open gebieden met natte graslanden en waterpartijen, verstoring vermijden

Mannetje

Vrouwkje

Blauwe kiekendief (*Circus cyaneus*)

Classificatie: vogel, havikachtigen

Statuut: niet bedreigd, soortenbesluit categorie 2

Diameter: 43 – 51 cm

Gewicht: 350 – 525 g

Verenkleed mannetje: lichtgrijs met zwarte vleugelpunten en opvallende witte stuit, gele poten en ogen

Verenkleed vrouwtje: bruin met opvallend gestreepte staart, wat minder slank dan grauwe kiekendief

Geluid: kekkerend ke-ke-ke

Wintergast: vrij kleine aantallen, schaarse broedvogel

Verspreidingsgebied: Scandinavië, en overwintert in zuiden

Leefgebied: heide en steppe, kustmoerassen, uitgestrekte rietvelden, duinen en landbouwgronden langs kustgebieden

Voeding: kleine zoogdieren en vogels (vnl. konijn, zangvogels en veldmuizen)

Levenswijze: zoekt prooi laag boven de grond, polygaam waarbij een mannetje met meerdere vrouwtjes copuleert

Voortplanting: eileg vanaf april, met 1 – 3 dagen tussen elk ei

Nest: 4 – 8 witte eieren op de grond in hoge vegetatie

Ontwikkeling: 31 – 32 dagen later komen de kuikens uit, mannetje helpt mee eten zoeken voor kuikens (geeft door via vrouwtje), jongen vliegen uit na 36 dagen

Volwassen leeftijd: midden 2de levensjaar

Beheer: open landschappen en predatorcontrole (vnl. vos)

Invasieve exoot

Wasbeer (*Procyon lotor*)

Status ISEIA: zorgwekkende invasieve exoot voor EU

Oorsprong: Noord- en Centraal Amerika

Beschrijving: Polygaam zoogdier uit de familie van kleine beren en weegt tussen 4 en 9 kg. Grijs vacht met typisch masker en geringde staart. Nachtelijke alleseter die goed aangepast is aan de mens. Zijn poten zijn behendig als mensenhanden. Komt voornamelijk voor in bossen. Verblijft in holle bomen, grotten, maar ook garages, tuinhuisen en dergelijke.

Ecologische impact: schade aan land- en tuinbouwteelten, boomgaarden, tuinen, maar ook nesten van zowel bodem- als boombroeders, vogels, kleine zoogdieren, amfibieën, reptielen, ongewervelden. Ze zijn ook dragers van ziektes zoals rondworm (die op mensen kan worden overgedragen en kan leiden tot blindheid) of hondsdolheid (voorlopig nog niet hier in wasberen aanwezig, wel in Oost-Europa)

Hoe bestrijden: met geweer of afvangst met bv. kastvallen zoals voor vos (contacteer de lokale jager of wildbeheereenheid voor wettelijke regels).

Voedselonzekeerheid blijft stijgen

Sinds het conflict in de graanschuur van Europa, Oekraïne, worden we er als westers land van nabij mee geconfronteerd dat zelfredzaamheid en risicospreiding inzake voedsel en energie van levensbelang kunnen zijn. Bij ons stijgen de prijzen, maar in arme werelddelen leidt voedselonzekeerheid tot grotere crisissen. Een recent rapport van het Global Food Crisis Network rapporteert dat in 2021 40 miljoen meer mensen getroffen zijn door voedselonzekeerheid wegens voornamelijk conflicten, maar daarnaast ook de klimaatcrisis en economische schommelingen. Vorig jaar ging het om 193 miljoen mensen in 53 landen die dringend hulp nodig hebben. De crisis in Oekraïne verslechtert de situatie nog omdat veel landen in Afrika sterk afhankelijk zijn van o.m. Russisch of Oekraïens graan of meststoffen. Bovendien wijst het rapport erop dat het bedrag aan internationale hulp vorig jaar het laagste lag in vergelijking met de voorbije 5 jaar.

Bron: Belga

Premie zonnepanelen voor asbest

Goed nieuws voor Vlamingen die hun asbestdaken willen vervangen. De Vlaamse regering biedt tijdelijk een premie voor asbestdaken om te vormen tot zonnedaken. Het gaat om niet verwarmde niet woongebouwen waar op minstens 10 % zonnepanelen geplaatst worden. Denk bijvoorbeeld aan schuren, loodsen, stallen, garages of bijgebouwen. De premie bedraagt 12 €/m² met een maximum tot 50 % van de factuur. Premie-aanvragen kunnen ingediend worden bij Fluvius tot 31 maart 2023, vergezeld van een offerte en bewijs van betaling voorschot, gedateerd in 2022! De zonnepanelen moeten uiterlijk eind 2024 gelegd zijn.

Meer info

www.energiesparen.be/premie-asbestverwijdering-in-combinatie-met-zonnepanelen-2022

Bron: Vlaamse Energie- en Klimaatagentschap

Voortgangsdokumentent Natura 2000 publiek beschikbaar

Om de voortgang van de doelstellingen voor Natura 2000 op te volgen, houdt het Agentschap voor Natuur en Bos bij voor welke habitattypes en soorten reeds een natuurbeheerplan is opgemaakt. De evolutie is nu ook publiek beschikbaar via de zogenaamde voortgangsdokumentent Natura 2000. Hierin vind je de specifieke instandhoudingsdoelstellingen (S-IHD), de prioritaire inspanningen, de oppervlaktebalans, de acties die nodig zijn op de prioritaire inspanningen uit te voeren en de richtkaart met informatie over de uitvoering van de doelstellingen. De kaarten worden jaarlijks geüpdatet.

<https://voortgangsdokumentent.natuurenbos.be>

Zoekertjes

Jouw zoekertje hier? -> redactie@landelijk.vlaanderen

Te koop

Weiland gemeente Heers

Contacteer Landelijk Vlaanderen

Exclusief landgoed regio Leuven

- Gerestaureerde vierkantshoeve
- 29 ha grond
- extra opties.

Contacteer Landelijk Vlaanderen

Multifunctioneel charmedomein

In touristisch attractieve regio in de Ardennen, buurt Saint-Hubert. 15 ha bos en landbouwgrond.

Contacteer Landelijk Vlaanderen

Events

Jouw event hier? -> redactie@landelijk.vlaanderen

Waarheen deze zomer?

Paradise City Festival

1-2-3 juli 2022
Kasteelhoekstraat, Perk
<https://paradisecity.be>

Hex Garden Festival

10-11 september 2022
Kasteel van Hex in Heers
www.hex.be

Tuindagen van Beervelde

7-8-9 oktober 2022
Park van Beervelde
www.parkvanbeervelde.be

Natuur en erfgoed gaan hand in hand

Samen werken we aan de toekomst van uw domein!

Landmax
Part of United Experts

Laat een geïntegreerd beheersplan opstellen met oog op een duurzame toekomst.

Ontdek er alles over via:

www.landmax.be/beheerplanning

i.s.m.

ERF
GOED
EN
VISIE

Contacteer ons via
info@landmax.be of bel 014 26 25 00